Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ЕРА, 19 МАРТ, 1981 ШУ. ● № 35 (6325). ● Мах 2 кепик.

Доккха совгlат!

Чlогlа дегаш гlоздаьнна тlаийцар вхо орден лелаеча Нохч-Гlалгlайчен къахьегамхоша 1980 шера а иттлагlча пятилетке а экономически а социальни а дегlадахкара Паччахьалкхен плаи толаме кхоачашъяра лелаьчча Еррихгсоюзни социалистически яхье доккхийча хьоккхамашка кхачарах республикана КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Цlе байрахк аларах боле хоам.

Из котало вайна чlогlа оса хет КПСС XXVI съезд хулача хана яьккхандаь, цо дог уразттадаьд, низ совбаьккхаб, яхь кхы а шерагlа йоаржалай.

Из сийлен совгlат шоашта деларах, шоай къахьегама нитта лакха мах барах Коммунистически партенех Советски правительстваней дег тlара баркал а оалаш, республика городнй, юртий къахьегараша шоашта тlаийцад доккхий социалистически декхараш, хlаьта уж кхоачашдара тlогlертта къа а кьег. Чакхдаккхо лаьрхlачунга кхача, гlулакх корта болаш леладе яхаш хьех вайна хьамсарча Коммунистически парте. КПСС XXVI съезда решенеш тlа къаьгга хьахьеккхад мохк цхьайтталагlча пятилетке а 1990 шерага кхаччалца а экономически социальнии дегlабоалабара Iалаьмге йоккха програмца толаме кхоачашъяра де дезараш, уж чакхдахара наькъаш малагlаш да. Цудухьа хlанз, берригача мехка а санне, вай автономни республике массаний-хьа а кlоаргга Iомаеш а наха шерра дlайоаьийташ а я ковкъоста Л. И. Брежнева доклад, съезда решенеш. Из болх чlогlа уйла тlаьхийта, партийни организацей. къахьегама коллективай балхаца царна хьалхашке латтача декхаращцеи айхха бувзам болаш лелабу. Наьха уйла тlоттаю, инициатива дегlайоалаю съезда делегаташ шоай производстве къахьегаращца вlашагlбеттабаларо. Цхьаккха а шеко яц вай областной партийни организацегара XXVI съезде хиннача делегаташа Нохч-Гlалгlайчен берригача къахьегамхошка даь, «Сердало» тlа кепатеха кхайкарал республике мел бахача наха хьаллоацаргхиларах.

«КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъертьа», «Парте де мах лаьрхlар чакхдеккхергда», «Цхьайтталагlа пятилетка — хаьад хьалха» — цу девиза тlа лелаю яхь тlа-тlа шерагlа яржаш латт.

Хlаьта цхьайтталагlча пятилетке хьалхарча шера белгалдаь мулаш доккхий о бахкташкаме а да. Республика промышленноста арахеца продукци 2 процент дуккагlа хилийта, из маьхаш яккхара 1981 шера план 29 декабре кхоачашъе, задачел совгlа 15 миллион сома маьха из йохка, къахьстама овсарле лаккхъяра задаин тlехкхоачашъе, тlаихетача продукце 90 процентал кlезигагlа йоацар цуи чотагlа арахеца оваш я, капитальни гlирсаш деча нарасраве оза бlаьш миллионаш сома капитальни вложенеш, планал совгlа кхо миллион сома подрядни балхаш де. Дукха къахьега дезаргда арахецаче продукце дикал яиш.

Хаоттама хьалаш аьттув боалаш хиннадале а, юрта боахаме къахьегараша толамаш даьхад лаьтта леладеча а хьайбай боахам лелабеча а, цар продукце керттера тайпаш паччахьалкхенга дохкара планаш кхоачашъяьй. Хlанз цар уйла тlайохнийташ а йоакхо еш а дар де бlаьстан балхаш дика дlадоладар, хьайбаш Iаьгара дахар. Лаьтта леладераш а хьайбай фермашка болх бераш а чlогlа лоlам болаш ба 1981 шера оттадаь декхараш толамца кхоачашде. Хlаьта уж дlамига дац: 500 эзар тоннал кlезагlа доацаш ялат дакха, паччахьалкхенга 135 эзар тонн ялат дохка, 145 эзар тонн баьцадевраш, 9,5 эзар тонн коартолаш, 185 эзар тонн шекара свеклаш, 70,5 эзар тонн сом, 96 эзар тонн комсаш, 2,8 эзар тонн докъадаьча тхьамкий лордаш, 38,3 эзар тонн дулх, 93,5 эзар тонн шура, 96 миллион фуъ, 48000 тонн тка лохка. Уж декхараш соахкарчуя доккхагlа да. Вакъда, уж кхоачашдулургдолаш да. Цунна дола тешал — юрташкарча къахьегамхоша кхашка, хьайбай фермашка, бешамешка хьанаре беш бола болх.

Дукха еза Даьхе низ болашагlа, кlаьхегlа хилийтар духьа сийлен гlулакхаш дера деган урауттаду советски наьха хьал-торо дlахо айяра тlаераяьча хьамсарча Коммунистически парте XXVI съезда решенеш. КПСС ЦК Генеральни секретара ковкъоста Л. И. Брежнева съезде белгалдир советски наха шоай къахьегамца кхоачашдеш дола Iалаьмте доккхий декхараш. Цо аьлар: «кортамукъача, хlама хьакхоалача къахьстама, шийна а шийа обществано а беча балха дулургдоацаш дцьаккха а хlама дац!»

Селхан республикана хьаеннай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Цlе байрахк, Кхы а дикагlа къахьега, нерда доккхий толамаш даха тlа а хьех деган уро а уиттаду цо Нохч-Гlалгlайчен къахьегамхой.

УКХ ШЕРА 17 МАРТА ШУРИЙ ФЕРМАША БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОЙТАШ ЙОЛА СВОДКА

Районаш	Хlара Iаттагара дийнахьа яьккхар (кг) — 1980 шера 17 марта	Хlара Iаттагара дийнахьа яьккхар (кг) — 1981 шера 17 марта
Ачхой-Мартановски	5,2	5,3
Грозненски	5,2	5,8
Гудермесски	6,2	6,5
Малгобекски	4,3	4,7
Надтеречни	3,3	5,4
Назрановски	5,6	4,9
Наурски	5,1	6,1
Сунженски	3,9	5,2
Урус-Мартановски	5,3	4,8
Шалински	4,7	4,8
Шелковской	6,8	7,5
Республике гlолла	5,0	5,6

КПСС Нохч-Гlалгlай областной партийни организаце актива собрани

Селхан Грозне хилар КПСС Нохч-Гlалгlай областной партийни организаце актива собрани. Цига дийцар «КПСС XXVI съезда итогех съезда решенешца, КПСС ЦК Генеральни секретара ковкъоста Л. И. Брежнева докладаца дуваделначе Нохч-Гlалгlай областной партийни организаце декхарехи» дола дош. Цу хьакъехьа доклад йир КПСС обкома хьалхарча секретара А. В. Власова.

Доклад ювцаш прениешка къамаьлаш дир: Н. И. Селезнева — КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара, Р. М. Хачатурова — «Грознефть» объединене генеральни директора, Г. Г. Фельбаас — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза председатела, А. А. Микиева — КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара, Н. И. Ведерникова — В. И. Ленина цlерагlча мехидаьтта чакхдоахача завода вокхагlча оператора, Ш. А. Мунаева — халкъа депутатий Ачхой-Мартановски райисполкома председатела, Х. Ю. Эльдерханова — гlишлоноьгlа Нохч-Гlалгlай управлене СМУ-9 мастера, А. В. Войнова — КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара, Х. Осмаевас — Шалински района «Пишемаш» завода токара, В. Н. Брагинова — «Оргтехника» объединене партийни секретара, Р. С. Пашаевас — Наурски района Кирова цlерагlча совхоза ковсаш лелаеча бригаде бригадира, М. П. Павлова — Нохч-Гlалгlай паччахьалкхен университета ректора.

КПСС Нохч-Гlалгlай областной партийни организаце актива собране бlарчча йиззан къобал а йир тlера ца доалаш хьалхле леларе тlа а нйцар парте съезда решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретари ковкъоста Л. И. Брежнева доклада тlара чурчен арахьарчен политика хьакъехьара положенеши декхараши.

Актива собране хьакхайкадир тоххамах чакхъяьнача шийн авангардо — Коммунистически парте кулгал а деш коммунисташа, Нохч-Гlалгlай АССР къахьегамхоша, деррига советски халкъо а санна, дукха еза Даьхе хоьхеш тоалр духьа, сага машаре ираьзе духьа, коммунизм хотьлийар духьа шоаш ца кхобеш кхы а чlогlагlа болх берболгах ше тешаш хилар.

ЯХЬЕ КОТАЛО ЯККХАРАХ

Селхан Грозне театрально-концертни заде хилар 1980 шера а иттлагlча пятилетке а экономически социальни дегlадахкара Паччахьалкхен план толаме кхоачашъяра лелаьча Еррагсоюзни социалистически яхье доккхийча хьокхамашка кхачарах Нохч-Гlалгlай АССР хьожаль КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Цlе байрахк хьалтара хеталь республика партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацейи къахьегамхой коллективайи вокхалий цхьаьна яь торжественни собрани.

Укхаза гулбеннабор парте горкомийи райкомийи секретараш, горрайисполкомий председателаш, республикански организацей, министерствай, ведомствай, предприятей, колхозий, совхозий кулгалхой, производстве хьалхалаттараш.

Собрани хьайийлар КПСС ЦК члена, КПСС Нохч-Гlалгlай обкома хьалхарча секретара ков. А. В. Власова.

Чlогlа деган айденна а болаш сийлахь президиуме хорж КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель ковкъост Л. И. Брежнев кьоте латта КПСС ЦК Политбюро.

Зале хьачуяхь цlе байракхаш — республика къахьегамхой къахьегама котален белгало.

Дош лу КПСС ЦК члена, РСФСР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителя ков. Л. В. Ермина. Цо Нохч-Гlалгlайчен къахьегамхой деза совгlат даларца даьккъала а бийца республика [illegible] дlаелир КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Цlе байракх.

Цlе байракх хьалйоцуча тlехьагlа республикана доккха совгlат даларах КПСС Центральни Комитета, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-а, ВЛКСМ ЦК-ана, ковкъост Леонид Ильич Брежнева дег тlара баркал а оалаш къамаьл дир КПСС обкома хьалхарча секретара А. В. Власова. Цо Нохч-Гlалгlайчен берригача къахьегамхой цlерагlа КПСС Центральни Комитета, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-а, ВЛКСМ ЦК-ана, Российски Федераце правительствана тешам балгэ 1981 шера а цхьайтталагlча пятилетке а задаеш кхоачашъеча республико керда толамаш доккхергхиларах.

Торжественни собране иштта къамаьлаш дир КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара А. И. Ворошилова, «Красный молот» завода электросварщикас С. Э. Умалатовас, КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретара А. Д. Кагерманова, ВЛКСМ Нохч-Гlалгlай обкома хьалхарча секретара Г. Х. Эльмурзаева, СССР 50 шу дизара цlерагlча химзавода директора Ю. Н. Калюжас.

Доккха цlей хиина, дlахо йодача хана кхы а доккхагlа толамаш дахара деган урауттадеш чакхъяьлар торжественни собрани.

СУРТА ТlА: совгlат дlадуш да.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Съезда делегаташа дувц

НИЗ КХОБЕРГБАЦ

Чакхъяьннай вай хьамсарча Коммунистически парте аргlанара XXVI съезд. Цига дийцар цхьайтталагlча пятилетке а 1990 шерага кхаччалца а вай Даьхе экономически а социальни а дегlайоалара де дезарех.

Вай мехка вахаре чlоагlа лоархlаме йолча коммунистий цу форуме дакъа лаца сай торо хиларах доккхал ду са. Велггала боккха тешам ба а бар сох. юрта боахама мугlарерча къахьегамхочох, вай республика коммунистий бенивр. Из тешам съезде йолаш аз цхьан минута бицц а балийтацар е бицболийтаргболаш а яц.

Аз кхетадора, Коммунистически парте съезд советски халкъа а мехка а вахаре лоархlаме хlама хилар. Цхьабакъда, цига дакъа лоацаш хиннача къа бlаргадайнар, хезар хеташ хиннача а лоархlамегlа дар.

Теркам тlабахийта, бокха тоам хулаш ладийгlар аз КПСС ЦК Генеральни секретара Леонид Ильич Брежнева яьча докладага. Цу тlара хlара дош, хlара положени тамаш ялла кlоарга чулоацам болаш, атта кхеталуш я. Ленински Коммунистически парте шийн политика, шийн гlулакхаш сага духьа леладелга, цун вахара хьал-торо тоаяра тlадерзадаьлга къаьгга хьаьхьокх 1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальнии дегlайоалаяра керттерча лостамаша а съезда кхыча документаша а. Цудухьа тамаш е оаш хlама дац дуккхача къамех, дуккха миллионаш болча наьхах латтача вай халкъо парте соцамаш дег тlара къобалдеш тlаийдеши вахаре уж [illegible] деш къахьегаш хиларах.

Партен правительстваш декхар оттаду советски наха хьалхашка хьадечох бехктокхам а хеташ цхьайтталагlча пятилетке кхы а овсарегlа, эффективнегlа, дикагlа къахьега. Цудухьа кхычарна хьоннам а телаш, производстве хьалха латта безараш коммунисташ ба. Из гlулакх дага а кхоабаш тхоай низ кхоачар ду аз, са нешаша Хабилаева Мината, Бадуева Ваиса, кхыча коммунисташа ферма коллектив хьалхаялийтара. Аз айса планал дукхагlа 600 йолаш 2540 килограмм шура яьккхар соахка хlара кхоабача Iаттагара. Геттара дика чакхдаьккхар иттлагlча пятилетка тlехкхьара шу Мината а Ваиса а.

Карагlдаьнначох кховчам баь Iе дага дац тхо дlахо йодача хана а. Цу гlулакха тlахьех оаха парте боаца тхоай новкъостий. Хlаьта царна юкъе хlара шера геттара овсаре къахьегаш хнабоагlа Батаева Марет, Домбаева Роза, кхыбараш. Масала, хlара кхоабача Iаттагара шура яккхара хьалхарча квартала план ханал цхьа бутт хьалха кхоачашйир Батаева Марета, хlаьта Домбаева Розаси Хабилаева Минатеи — 10 март хьатlакхоачаш.

Цунца цхьана цхьатаррарча хьалашка болх беше а планех лоархlа ца беш доярказц а ба ферме. Масала, Хабилаева Надя, Хасарова Роза, Сагаева Лида. Дукхагlйолча доярказа йоаккхачул ийсса ах мара шура яккхацар цар хlанзалца. Партийни собране из дош дийцачул тlехьагlа хоалуш дукхагlа хиннай цар йоаккхар а. Тlехьарча хана дийнахьеи буси юкъера лаьрхlача 5 — 6 килограмм шура йоаккх хlера кхоабача Iаттагара.

Къайле яь дита йиш яц, хьайбай продукци алсамъяккха йиш хулийта дукха торонаш оаха теркал ца еш юташ хилар. Йоагlа йоакхо яцар хlанзалца доахана Iул тоадара, цар унахцlею лоралра, доакъарах ийсса пайда оцара. Из бахьан долаш бруцеллез яха лазар долаш, къадекна, кlезига шура луш дукха доахан ийсдела шу долалуш. Из гlулакх тоадара де дезараш белгалдаьд оаха.

Доахана Iула юкъера мо гаш доацараш, шура кlезига лураш, къаденнараш хьа а хержаш цар метта кхона, динача фух дараш юкъехкхувл хlанз. Дукха ха йовццаш ферме боалабаьб динача фух бола 150 етт. хьалхедеш дз ши бlаь шинар. Цул совгlа, Ставропольски краера кхы а ши бlаь шинар доаладе нах бахаб. Цу тайпара, дукха ха ялилехьа тха ферме долчарех ахаш доахан хувцаргда оаха.

[illegible] кхагlа кхеерцьа укх шера тха боахаме доакъара культураш а. Рационага хьекка хьайбаш кхаба йиш хулийтаргьа цу гlулакхо.

Тlехьарча хана тоабаьб доахан кхабара болх а. Цхьаьца микроэлементаш етташ кийч а деш мара телац хlанз хьайбашта доакъар.

«Хьайбай боахам — юрта ударни фронт», аьлар КПСС XXVI съезде ше доклад еш Л. И. Брежнева. Уж дешаш къаьстта чlоагlа дег чу дийшар сона. Цар хьахьокх хьайбай боахам дегlабоалабара партен правительствап мел чlоагlа йоахо ю. Цудухьа тхоай ферма коллектива цlерагlа аз дош лу, хьайбай продукци алсамъяккхара декхараш толамца кхоачашдар духьа низ, хьинар кхо ца де.

М. УМХАДЖАЕВА, Урус-Мартановски района «Горец» совхоза доярка, КПСС XXVI съезда делегат, Ленина, Къахьегама Цlеча Байракха ордении лелаер.

БlАЬСТИ КХАШКА

Хьатlакхаьчай бlаьсти. Юрта боахама культураш дlаеда кхашка араьхай шоай агрегаташ механизатораша. Республика статистически управлене оттаьй 16 март хьатlакхоачаш кхашка даьча балхий сводка.

Республике гlолла бlаьсти юв культураш 12 эзар гектара тlа дlайийнай, ялати ялата-бобовии — 5 эзар гектара тlа.

Укх бlаьсти дlае езарех ахане дукхагlа йола культураш дlайийна баьннаб Грозненски, Гудермесски, Наурски, Шалински, Шелковской районий боахамашка.

Грозненски, Наурски, Сунженски районашка дlадолаьъ бlаьстан юхье дув баьцадаараш дlадера балхаш.

Доакъара база чlоагlъяр духьа 4 эзар гектар совгlа долча кхашка дlайийнай тайп-тайнара баьнаш, план 15 процент кхоачаш а еш.

ХЬАЙБАЙ ФЕРМАШКА

Хьайбаш леладе — ударни фронт. Цу дешаша декхарийла бу республика фермай болхлой хьайбай продукци яккхарей йохкарей декхараш кхоачашдар духьа кхы а овсарегlа болх бе. Дулх, шура алсамъяккхара фермай къахьстамхоша дlабахача шин бетта баьча балха итогаш яьй. Уж во а яц.

Соахка 16 март хьатlакхоачаш дукхагlа дехкад укх шера цу юкъа паччахьалкхенга дулха лаьрхlа хьайбаш — 16 процент, шура — 6 процент, фуаш — 23 процент дегlаденад.

Дулха лаьрхlа коа тlара оалхазараш, хьайбаш дикка дукхагlа дохк укх шера Ачхой-Мартановски, Грозненски, Надтеречни, Назрановски, Ножай-Юртовски, Урус-Мартановски, Шалински, Шелковской районий боахамаша.

Урус-Мартановски районагара дlайийнкхача паччахьалкхенга шура дукхагlа еннай республика еррнгача районаша. Дикка дукхагlа шура йохк паччахьалкхенга боахамаша Малгобекски района — 17 процент, Надтеречни — 21 процент, Сунженски — 6 процент, Шелковской — 9 процент.

Фуаш соахкарчул 32 процент дукхагlа дехкад Грозненски района боахамаша, хlаьта Шалински — 27 процент.

Цунца цхьана, цхьайолча фермашка хlанз а кхоачам болаш дика пайда эцац хьайбай продукци алсамъяккха йиш хулийтача торонех. Во лелалу дулха хьайбаш кхоабилга Гудермесски, Веденски, Сунженски районашка. Из бахьан долаш соахкарчул кlезигагlа да цар паччахьалкхенга доизв дулх.

18 апреле — коммунистически субботник

Хьинаре къахьегаш...

Грозненски «Ремстройтреста» чуйоагlача вяьккъаш декхачен тlаьш техкачен управлене болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гlулакхерча наха чlоагlа раьза хиннаи хьаллаьций укх шера 18 апреле В. И. Ленин ваь 111 шу дизара хетадаь Еррагсоюзни коммунистически субботник дара москвичаша дlайолаь инициатива. Коммунистически субботнике дакъа лоацаш хургва 280 саг. Кхыча деношкарчул хьинарегlа къа а хьеташ, цу цхьан дийнахьа цар кхоачашде лерхl 10 эзар сомал чухьнахьа доацаш дола гlишлони ремонтни балхаш. Шоаш даьккха 1600 сом алапи цхьайтталагlча пятилетки фонда юкъехьорга Ленински коммунистически субботнике дакъа лоацаш хинарашa.

* * *

В. И. Ленин ваь 111 шу дузача цlея сийна укх шера 18 апреле хулача Еррагсоюзни коммунистически субботнике цхьанне санна массане а дакъа лаца лаьрхlад Нохч-Гlалгlай гlишлошъеча управленена чуйоагlача СМУ-7 гlишлонхоша. Хьинар айденна цу дийнахьа къахьегаш хургва 490 гlишлонхо, инженерно-технически болхло, гlулакхера нах. Царех 230 гlишлонхо массазарча шоай балха моттигашка къахьегаш хургва, вожаш гlишлой организацешка лостам беш, гаьнаш дlайогlаш хургба. 18 апреле гlишлош хьалъеча къахьегаш бараша кхоачашдергда 7400 сом мах бола гlишлон-монтажни балхаш. Хlаьта шоаш цу дийнахьа даьккха 690 сом алапи цхьайтталагlча фонда юкъедахьа дош деннад цар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Цаl санна массава а

«Ростовэнергоремонт» яхача производственни предприяте Грозненски участка коллективо чlоагlа раьза хиннай хьаллаьцар Еррагсоюзни коммунистически субботник 18 апреле дlадахьа аьйна москвичаша кхайкаль инициатива.

Къахьегама цlей долча дийнахьа берригa ремонтникаш балха арабаргба. Цар цу дийнахьа шоай дикагlболла къахьегама хьоккхам гойтаргба.

Субботник долча дийнахьа слесарий бригадаш къахьегаш хургья «Грозэнерго» ТЭЦ-2 яьна фо дlоахдеш йолчен дробноочистни кубашта ремонт еча.

Х. СУРУДЖАНЦ, «Грозэнерго» оператор.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШКА

МАЛАГlА Я ТОЛАШАГlНОЛА АГИТЦЕНТР

Алхха город Грозненча Ленински районе я массаза а болх беш йола 30 агитцентр. Цига хlанз дlахьош я бахача наха юкъе КПСС XXVI съезда решенештеи Керттерча лоставаштеи пропаганда елга дикагlа вlаштlехьдоаккхаш йола агитцентр белгалъяккхара йола хьажар-конкурс.

Цу гlулакха лаьрхlа положени а памятка а тlаийцай парте райкомо, агитцентрашка шерра массово-политически болх боаржабайтара парторганизацей секретарашца, идеологически дешашта болча цар заместителашца, агитцентрий заведующешца семинараш, совещанеш чакхъяьхай.

Шоай болх дика вlаштlехьбаьккха лелабу кооперативни училищерча, техникумерча, Малхбузен электрически сетерча, «Красный молот» яхача завода клуберча, № 60 йолча юкъерча школерча агитцентраша.

Бакъда, йолаш я районе из лоархlаме болх хlанз а лерттlа боаржа ца беш йола агитцентраш. Царех я № 2 йолча гlишлои-материалий комбинатера, «Родина» совхозера, № 48 йолча юкъерча школера яраш.

Дlадахача ерача дийнахьа цу агитцентрашни дlадоладаьд «КПСС XXVI съезда итогаши цун решенеш кхоачашъйра партийни, советски, боахама органашта хьалхашка латта декхараши» яха дош дувцаш сходаш елга. Цига къамаьлаш деш хиннаб парте райкома секретараш, отделий заведующеш, советски, боахама, административни органий кулгалхой. Цхьайолча моттигашка хиннача сходашка къамаьлаш даьд КПСС XXVI съезда делегаташа.

• • •

КОММУНИСТИЙ НАКАЗИ — ТЕРКО ЧlОАГlАГlА

«Грознефть» объединене партийни комитета заседани хиннай, отчетно-хоржамий кампани йолаш коммунисташа яь критически замечанеш, предложенеш кхоачашъяра дош дувцаш. Цу хьакъехьа доклад йир партнома секретара заместитела М. П. Вуеца. Цига белгалдаьккхар, комитето ше тlаийю решенеш кхоачашъяра тlахьожам лоаттабара дош даим ший балха юкъ моттиге лоаттадолго, цу даькъе коммунистий наказаш а долаш.

Коммунистий наказаш керттерча даькъе тlадерзадаьдар структурни подразделеней болх аргабаьккха тоабара, чурча кхоачамех дикагlа пайда эцара, социалистически яхь дикагlа вlаштlехьъяккхара, транспорто бу болх тоабара, и. кх. дl. Отчетно-хоржамий кампани чакхйоаллаше а замечанеш, предложенеш кхоачашъяра мероприятеш тlаийцар партномо. Уж кхоачашъяра чlоагlа аьттуп боалийташ хlама хилар КПСС XXVI съезда накъабахара шерра яьржа хинна социалистически яхь. Цу яхье дакъа лацара доккхий социалистически декхараш тlаийцар 23 предприяте, 17 цехо, керттера профессеш йолча 100 бригадо, 940 болхлочо, хlаьта берригаш а лаьрхlача съезда хьалхарча вахте эттавар 20 эзар гаргга саг.

Бlарчча хьанийцача критически замечанеш, предложенеш кхоачашъелга толаме чакхдоаккхеш да ала йиш я. Ишта, «Октябрьнефть» НГДУ хlанзале царех ахаш кхоачашъяьй, цхьаяраш — йиллача ханал хьалха. Во вlаштlехьбаьккхабац из болх «Старогрознефть» НГДУ, Грозненски УБР, Грозненские Ташкалинскин УТТ, кхыча парторганизацешка.

Бакъда, цу даькъе ледарло еш ба Октябрьскии Нарабулански УБР, ПМК, Старогрозненски ОРС-е, «Нефтяник» яхача совхозе, кхычахьа.

Тlаийцача соцам тlа объединене партийни комитета бюро, юххьанцара партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, боахама кулгалхой деккарийла бир, парте XXVI съезда решенеш кхоачашъйра лоархlаме гlулахь из хиларах тарри, коммунистий паказаш кхоачашдара оттаь мероприятеш йиззай шоай ханнакъеи чаккхъяха.

• • •

ПАРТЕ ДОШ — ШЕРРА ДlАДОВЗИЙТА

Парте XXVI съезд болх беш хиннача деношка Назране баьхкабар «Знание» яхача общества республикански организаце лектораш ии. Варламов, Андрианов, Губин, Симонов. Царех хlаране массехк лекци йийшар ГПТУ-14, совхоз-техникуме, lавлий-Юртарча школашка.

Хlаьта КПСС XXVI съезд ший болх чакхбаьккха яьлча цун решенешта шерра пропаганда яра дагабоалаш хилар «Знание» обществa Назрановски районии организацена чубоагlа общественно-политически дешашта бола лектораш. Из совещани-семинар хьайийллар районии организаце белхтоккхамеча секретара Богатырев lалихана. Гулбеннараштa цо дийцар мехка коммунистий лакхерча форума балхах, цо хьалхашка оттадаьча декхарех, наха уж кlоаргга дlадовзийтара лектораша де дезарех. Цу хьакъехьа кхтта къамаьлаш дир укхаза районии организаце правлене председатела Б. Б. Дидигова, правлене члеи А. Р. Ужахова, кхычар.

Хlанз къахьегама коллективашка, дешара заведенешка тlа-тlа дукхагlа еш съезда материалех йола лекцеш. Хlанзале цу даькъе шиъ бlаь совгlча лекторо даьча къамаьлага ладийгlад района къахьегамхоша. Уйла тlаяхийта дlаболабаьб из болх совхоз-техникуме, ГПТУ-14, «Экажевский» совхозе.

Хlаьта цу хьакъехьа ледарло еш йолча «Знание» обществa юххьанцарча организацешкара довгlар хьадехаш я районии организаце правлени.

• • •

СХОДЕ КЪАМАЬЛ ДИР СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТА

Укх деношка «Красный молот» завода клубе вlашагlкхийттабар цунна гонахьа баха нах. Укхаза «Ленински байракха кlал — коммунизмага» яхача девизагlа еш хинна сход хьайийллар «Красный молот» завода парткома секретара заместитела В. Ф. Рядинскаяс. Цо къамаьл де дош ялу парте XXVI съезда делегата «Красный молот» завода электросварщицана Умалатова Сажи Элудиновнана.

Гулбеннараша боккхача безамца ладийгlар цо даьча къамаьлага. Къона коммунист, производстве хьалхалаттар, «Знак Почета» ордена кавалер, НГlАССР комсомола преме лауреат йолча цо дег тlара баркал аьлар партенеи правительстванеи шийн иштта сий дарах, республика берригача коммунисташта — съезда делегатална ше харжарах. Саже дийцар съездо ший болх барт-цхьоагlонца чакхбаьккха хиларах, цига новкъоста Леонид Ильич Брежнева иттлагlча пятилетке советски наха нарагlдаьннарий, данза дисарий анализ яь хиларах.

Шиъ къамаьл чакхдоалаш цо белгалдаьккхар, парте хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашделга вайх хlаране хьегача къахь, общественни вахара юкъе лоацача даькъех тийша долга. Хlаьта шийна доагlача даькъа, ше хьинаря низ кхобергбоашаш йолга хьа а кхайнадир.

Районе латтача оперативни хьалах, социалистически законности правопорядоки лоаяра де дезарех дийцар сходе вlашагlкхийттачарна Ленински РОВД инспектора нов. Дадашева.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА ДУХЬА

Толамца кхоачашйир тха Сунженски района Цlеча Эскара цlерагlча колхоза кхаш леладечар юртбоахама культураш кхеяран уж пхи шерахьалкхенга йоахаре иттлагlча пятилетка планаш. Дикка дегlабоалабир хlара гектара тlара чуяца хьувкъам а. Цу гlулакхо вlаштlехьдалийтар нийслагlча пятилетке кхедаьчул иттлагlча пятилетке ялат — 33 процент, генараш — 22,7, баьцадараш — 32,7 сом — 8,9 процент дукхагlа кхеде. Колхозхой къаьстта дlадахийтар дикка лохденна хилар.

Уж толамаш даха геттара доккха новкъостал дир дукха ха йоацаш юрта боахама Академи яьнхача къонача специалиста коммуниста Бачманов Сергея кулгалдеча тракторно-кхаш леладеча бригада коллективо. Масала, соахке хасттама хьалаш гектара во хиннадолаше а, хlара гектара тlера планал совгlа 1,2 центнер доалаш генараш чудераьа цо, хlаьта ялат — 4 центнер дукхагlа. Цхьайтталагlча пятилетке хьувкъам кхы а дукхагlа лакхйе дига ба тха колхоза кхаш леладераши механизатораши.

Шерагара шерага чlоагlлуш, дегlайоагlаш я колхозай технически база. Хlара шу массаза доал дукхагlа тракторашь, комбайнаш, тlехьаэзаш лелаю инвентарь хул. Тоъе езаш хинна техника соахка октябрь бетта тоъе болабелар механизатораш, ханал дикка хьалха кийчон мугlаре дlаоттайир еррига техника. Социалистически яхье котало яьнкхар Бачманов Сергея кулгалдеча бригадо, оасаре къахьийгар слесараши Кривцов Николай, Дудкин Василе, токара Ильиченко Владимира, газоэлектросварщика Самойлов Бориса, кхычар.

Техника тешаме тоаяра къаьстта теркам тlабахийтар. Колхоза керттера инженер, механ мастерски механик-контролер, трактор йолча бригада бригадир юкъе а волаш вlашагlъелла комиссе ца хьожаш цхьа трактор араяланзар мастерскера.

Хургболча хьувкъама дика дарр йолла торо хилийтар техника сихен тешаме тоаяро.

Соахка гуракъа 2960 гектара тlа дlадийна ялат да боахаме кхедеш. Агротехнико дlадехьача тайпара lунал даь дола из боарамагlа листен низ болаш дегlадоагlаш да. Укх деношка хlара гектара тlа кхоккха центнер кхоачийташ аммиачни селитрацей нитроамофосацей подкормка яьй ялата.

Ялат эсалагlа долча моттигашка апрель бетта цlаьккха подкормка ергья оаха. Эша минеральни удобренеш йолаш я.

Укх бlаьсте ялатан доагьаран 2450 гектара тlа дlаюргья тайп-тайпара культураш. Из дерриге лаьтта соахке а эзба акха да, хlаьта 600 гектар кхаш минеральни органически удобренеш тайса хьаьндаь, культиваци яь, макха баьккха нийсдаь да. Из болх хlанз дlатохьо механизатораша: Орлова, Серикова, Кривцова, Боронина, кхычар. Хlара дийнахьара балха нормаш юкъера лаьрхlача 140—150 процент кхоачашъю царех хlаране. Хlанз цига доакъара гороха кени дlабуваш латт.

Цхьайтталагlча пятилетка укх хьалхарча бlаьсти юрта боахама культураш дlаера эттара хьалха агрегат кхай тlа араяккха боаьо елар колхоза дикагlволча механизатора Смирнов Геннадена. Гороха кени дlабуваш цунца цхьаьна къахьегаш ба механизатораш Белогуров Юрий, Захарин Александр. Шоашъ хьадер тешамен сихен ду цар. Балха нормаш хlара дийнахьа тlехкхоачашъю.

Кхашка органически удобренеш дlакхухьаш я района «Сельхозхимия» яхача объединенера Сасин Васийе кулгалду механизированни отряд. Цун коллективо беча балха а геттара раьза ба колхоза кулгалхой. Къаьстта оасаре къахьег цу отрядерча трактористаша Аникина, Щербинина, бульдозериста Коренкова, экскаваторщика Мартынова. Балха нормаш юкъера лаьрхlача 180 — 200 процент кхоачаш ца еш ди дlадахийтац царех хlаране. Хlаьта план вурийтта эзар тонн йолаш хlанзале ялхайтта эзари ялх бlаьи тонн дlайипхьай кхашка. Эзар тоннал кlезигагlа йоацаш кхы а дlаяхьа дага ба уж.

Боккха теркам тlабохийт колхозе бlаьсти ювча культурай фу дикагlа хилийтара. Ялата дlаювча культурай, гlеварий фу дерригa а цхьоалагlча класса кондици йолаш да, хlаьта доакъара дlаюргlолчар—шоллагlча.

Хlанз гаьнаш йоlаш, цар мугlарашта юкъера лаьтта оахаш я Пузенко Николай Ивановича кулгалдеча сомий бешемаш лелаеча бригада коллектив. Цул хьалхагlа сом дукхагlа латаргболаш хlара гектара дик эзар литр кхоачийташ хий а дуллаш, зене йолча садоахкача хlамашта духьала молхаш техар.

Ха зехьа ца йовеш сихдаь дlахьош да балхаш баьцадараш кхедеча бригаде а. Органически удобренеца вlашагlа эдеш помидорий рессада ги дlадувргдолча парникашка лаьтта дуллаш ба цун къахьегамхой. Кабуца рассада кхеяра ги дlадийна баьннаб.

Цу тайппара, хургболча хьувкъама ма хулла тешамегlа лард йолла гlерташ ба хlанз тха колхоза кхаш леладераш, механизатораш.

Н. ФЕДИН,
Сунженски района Цlеча Эскара цlерагlча колхоза керттера агроном.

Съезда хьалхарча къахьегама вахте латтача хана Грозненски радиотехнически завода слесаре-сборщица Сидорова Зинаидас сиснин задани 140 процент кхоачашъеш баьккха къахьегама толам — цхьайтталагlча пятилетке норма а яь дlаоттабе лерхl завода цхьаболча болхлоша.

СУРТА ТlА: хьалхалатта болхло З. Сидорова антенни жгутшнаш хьеш йолл, хlаьта цо дlалушие а юха ца ерзаеш цун продукци дlаэц.

В. ДЭИСЯКА сурт.

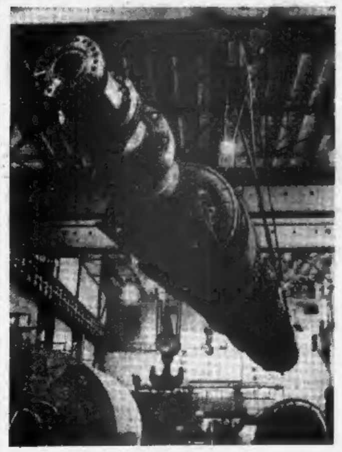

ЛЕНИНГРАД. КПСС XXVI-ча съезде новкъоста Л. И. Брежнева яьча КПСС ЦК Отчетни доклада тlа белгалъяьхача lилма-технически прогресса тlехьа къоесам лоаттабеш доккхий толамаш даьхача хьалхалаттача предприятешта юкъе цlи яьнкхарех я «Электросила» яха производственни объединени. Мехка энергетика дегlайоалаеча доккха дакъа юкъехьу цlи хеза йолча коллективо.

Иттлагlча пятилетке даьха толамаш бахьан долаш предприятена еннай КПСС ЦК, Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела Цlе байрах. «Иттлагlча пятилетке лакха эффективности балха дикали хиларах» памятни знак, из СССР ВДНХ-арча Еррисоюзни сийлен Улга тlа а йоаккхаш.

Электромашиностроителаш дикача толамаца накъабаьхкар КПСС XXVI-ча съезда. Коммунистий форума сийна цар яьхача къахьегама коталонашта юкъе — Саяно-Шушенски ГЭСа, Игналински Чернобыльски АЭСашта лаьрхlа хьаь керда низ бола генератораш.

СУРТА ТlА: Игналински АЭСа лаьрхlа йола 800 эзар киловатт низ болча турбогенератора ротор вlашагlйоллача.

М. БЛОХИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ГОРОДИ ЮРТИ: ВАХАРА БОАРАМАШ ВlАШИ НИЙСДАР

Вай мехкарча юрташка баха нах чакхдаьнначa итт шера 9 миллион бер тlакхеташ бийбабале а, уж 7 миллион саг кlезигбеннаб, вешта аьлча 16 миллион совгlа ахархо юртацачул дукхагlа безим городаца болаш хинна хиннаа. Из бахьан долаш 1980 шерацa нийсдича мехка бахача наха юкъера юртарча бахархой дакъа 7 процент лохдениад. Хlанз укх сахьате берригача бахача нахах 37 процент мара а боацаш.

●

МАЛАВ ЮРТАРА ДlАВОДАР, ХlАНА ВОДА ИЗ?

Хеталу, хlанз, лоха оасарле йола кулгашна хьега къа кlезиг а деш механизацеи автоматизацеи юрта боахама дерригача доакъоех хьокхаеннача, юртарча ахархой вахар дикка дикагlа вlаштlехьдаьннача, хlаьта нукъа ха сакъердаме дlаяхьара тороэаш шеръеннача, тlеххьара а, ахархочун доходаш промышленни болхлочун алапена чlоагlа юкегlертача ханарча хьалашна юрташкара городашка беха дlаухаш бола нах ца ухаш совца безаш бар аьнна. Хlаьта а уж дlаухаш латт. Малагlа да укхаза бахьан? Цу хьакъехьа мигранташта шоашта хетараш теркалде дезаш дале а, нийса лаьрхlа хьаэца дезарашта гаьна да. Цар массане а йоах, шийна дукхагlа беза а квалификацега хьежжа бола а болх харжа аттагlа да городе. Дикагlа вlаштlехьдаьккхад наха эша гlулакхаш делга, салоlилга, кхыдераш. Лоацца аьлча, юрта городаца нийсъяла йиш яц.

Специалисташа лерхl, боахлой кулгаш юртара городе ахар дукхагlча даькъе дика процесс я аьнна. Уж ашаш да кадраш кlезига йолча промышленноста, гlулакхаш деча сфере.

Цхьабакъда, лагахьа санна мел ха яьнна нах ба юртара дlаухараш, вешта аьлча мигрантий яьнача хана структурага хьежача, юртара городе дlауха балха низ беррига а цхьан тайпара ба. Дlаух юртара дукхагlча даькъе 16 шерагара 22 шерага кхачалца ха яьнна нагирхой. Уж ух дукхагlча даькъе йоккхийча городашка деша. Образовани каракхаьчача (лакхера е юкъера лаьрхlа) хьалха юрта баьхача наха шоай дерригa вахар городаца дува. Алхха эlаммига дакъа мара дагlац царех дийша баьлча юрта юха. Из бахьан юрт ди тlехьа къалуш йоагlа. Цхьайолча районашка, масала, Нечерноземье, болхлой кулгаш тоъаш дац. Эшаш болча наьха метта дlаотт аграрни секторе машинаши механизмаши. Дуккьал къахьегама оасарле лакхьллара чотах яр 1976 — 1980 шерашка мехка тlакхийтта еррига юртбоахама продукци. Цхьайтталагlча пятилеткана лаьрхlача планаш тlа керттера ставка ю юрта боахам сиха индустриальни кlийлен тlеи прогрессивни технологи тlеи баккхара.

●

ЙОККХАЧА ГОРОДА МИНУСАШ

Миграце закон вlалла чоалхане а дац: нах шоашта дикагlа хетача моттиге кхача гlерт. Юрта вахаш волча кхеба безаш дезал боацача сага хетачох (дезал бола нах геттара кlезига дlаух юртара), городе дикагlа я, моллагlча городе а йоацаш йоккхача городе. Дуккьал йоккхийча городашнахьа ласт мигрантий тоатол. Цо городаш вlалла ца ашшача бесса йоккхий ю, хlаьта цар баха нах lалашбара тороэаш лох а лу.

Хайна да, бахача наха эша хьалаш lалашде город йоккхагlа ме хул халагlа хилар. Эггара хьалха укхаза юрта мигранташта нийслу хало, из чубаха квартираш да хилар я. Массехк шу даьнна деза цар квартирий проблема къоастаярга хьежаш багlаш.

Дукхаенешта чlоагlа хала хул городерча вахарга бовла. Дилла городе баьхача нах е, цар теркал ца дойя а, lаткъаш хlама да «синдром отчужденности» оалаш дар. Цецвала хlама дац, шийн юрта массанена вовзаш а беррига бовзаш а хиннача селханарча юрта вахархочун психикома ше вовзаш а шийна вовзаш а саг ца хилар къаьстта чlоагlа lаткъаш хилар.

Йоккхача городе ваха воланзча, хьалха ахархой хиннараша дизза кхетаду унахцlенача гонахьарча гон практически мalан, хьалха шоаш из теркалдеш хиннадеце а. Цlена фои хийн, шортта баьццара хlама — юрта кхьча бесса хила йиш йоаца хlама, города — дукха ахча дlадоада доккха беркат.

Тlеххьара а, транспорто кlаьдвар—юрта фуд ца хов а горожанашта чlоагlа lаткъаш а дола хlама. Балха ходаш а балхара чувоагlаш а хlара денна общественни транспортаца бе безача бlаьхача наьхо кlаьдбу нах, доккха гlулакх ца хилча салоlача дийнахьа аравала безам а хилац.

Городе бахача наха новкъа долча цlераш мел яьхача хlамашта тlатохаргда вай укхазе дилла а латта тата, дувцилга йоацаш психологически lаткъаш бола цlагlара араваьлча тlалатта кхерам. Хlаьта а, дикагlа миччахьа я — городе е юрта я — кхача хаттара цхьеи дешаца жоп дала атта-м дац. Новкъадале а, дилла вахара йоккха город къоастаечa хана, ахархо мигрант е вlалла ца довзаш чул городера хьалаш, е наха дувцаш лерг кхийтта кlезига хlама мара ца ховаш хул. Хlаьта уж еррига халонаш лайна баьлча, шоаш хиннача юхабаха торо йолаш хилац. «Дlалувш» уж йоккхача городо. Дезало, квартира, балхо, гонахьарча бахача наха, цу дерригел а совгlа городерча вахарга иларо дlаваьхийта цхьалха юрта ваьха урбанизированни дунен тlара, цун еррига халонаш ла озача кхоачаву.

Вай дувцараша йоккхача городерча новкъарлений проблема сов нраьь хила а тарлу. Уж дерригa хlамаш уж доацаш городах город хетаргйоацача дилла а городе ваьхача сага-м юрта ваьхачоа санна лоархlаме а дац. Дукхаьзза хезад сона города баьхача юртарча наха оалаш: «Мишта доахалу шо укхаза?» Хlаьта а отпускагlа ваха юрта кlира даьнкха горожаниа город дага а еха сагот дé волалу, ше ваьнача городерча вахарга сатосс.

●

ЮХАТlЕХЬАШКАХЬАРА МИГРАЦИ — ХАНО КЪОАСТАДЕРГДОЛА ДОШ

Хlама зувш болча демографаша теркалъяьй цун хьалхара белгалонаш. Аргдац вай, цхьа шу даьлча городашка баха дуккха нах юрташка баха аха болалургба аьнна, амма наьха безам тlабодаш долча вахара города хиния монополи дlайовлаш латташ хилар сеца да. Ер да цу даькъера алхха цхьа масал: Смоленске областерча Радищева цlерагlча колхоза председателa Денисенков Иванага шершера доагlа колхоза членалла дlачуэцар дехаш кхо бlаьнюга кхачалца письмо. Из хезад сона Украина, Грузе, Молдаве дуккхача боахамий (совхозий санна, колхозий а) кулгалхошкара. Дикадар фуд: горожанаша мигранташа хержараш, дукхагlча даькъе экономически чlоагlденна боахамаш, дика дегlаена культурно-бытовой гlулакхаш ду сфера а йолаш йола тоаенна юрташ я. Боккъалдар аьлча, кхыча тайпара-м из хила йиш а яцар. Дуккъал пу наькъаца, вешта аьлча, юрта сибат хlанзарча хано дlадехарашка хьежжа хувца а хувцаш, цига шортта мел эшачунца lалашъяьй наха чубаха моттигаш, культурно-бытовой хьалаш хьадарца мара къовла йиш яц юртара городе дода миграце тоатол, тlайоагlача хана из шиния оагlора интенсивни а деш. Бахи нах лелаш хилар, демографаша яххача тайпара, общество организм унахцlена хилара белгало я.

Миграционни тоатолашта регулировани яра деша даькъерча Советски пачхьалкхен политикехь дийцача керттерча даькъе цо де лерхlар да юрта а городе а дика тоадаь вахара хьалаш lалашдар. Цхьабакъда, цхьадола исторически хьалаш оттар бахьан долаш юрт городал тlехьайиса хилар теркал а деш, тахан цуния тlабохийт керттера теркам. Хlара диъвлагlа дола инвестиционни сом юрта хьожаду тахан.

Юрт дегlайоалаяра шерра программа я белгалъяь цхьайтталагlча пятилетке. Лакхача темпашца хьалдергда мел эшачунца lалашдаь дола нах чубаха цlенош, деша даха ха йоацача берий учреждениеш, клубаш, кхыйола культурно-бытовой объекташ, лакхлургда юртара нах баха моттигаш централизованно йовхалца-газаца, хинпроводаца, канализацеца lалашбелга. Лоацца аьлча, юрто, шийн традиционни совлениш шийга а юташ, городагара дlахьу лакхагlа бола вахара боарам lалашбара мел эшар.

Александр ДЕДУЛ,
АПН экономически обозреватель.

«Грознефтеоргсинтез» яхача объединене производственно-товарни контора йиъагlча цехе йоккхагlа опыт ерех ва 30 шера токара болх беш хьывоагlа Гридасов Василий Николаевич. Цо хьаьь деталаш дика хиларца а дукха яхаш хиларца а белгалйоалаш я. Из тlема а къахьегама а ветеран ва. Даьхена хьалхашка цунна карагlдийна гlулакхаш бахьан долаш Цlеча Седкьаи «Знак Почета» яхеи орденаш еннай цунна.

СУРТА ТlА: токарь В. Н. Гридасов.

З. БАТЧАЕВА сурт.

СОВЕТСКИ ЭКОНОМИКА: ТЕШШАМЕ ТlЕХЬ-ТlЕХЬА ДЕГlААХАР

КПСС XXVI съезде доклад еш СССР Министрий Совета Председатела Н. А. Тихонова кертагlдаьккхар, гаргтарча пхе шера экономически дегlаахара чlоагlа а хувцалургйоаца а темпаш я оттаьь аьнна. Советски экономика дlахо а бlубенна дегlаух халкъа материальни а культурни а вахара боарам цахаддаш лакхлурга lалаш а деш.

СССР халкъа боахам 70-ча шерашка дегlаахара итогаш, КПСС XXVI съезде белгалдаккхаьа бесса, теша-а вещ хьахбох, парте экономически стратеги нийса хилар. Дуьххьара итт шера хьалхадолчу мехка 1917-чу шерара 1970-чу шерага кхачча хана хьалхьоа нийсса болча промышленно-производственни потенциал.

Советски экономика лерраrlа дегlаухаш лаьттача хана, Вlашагlкхийттача Штаташен хьалхле лелаеча кхыча капиталистически мехкашен производство лохлуш йола кхоъ кризис техкай тlеххьарча итт шера. Из фактор бокъонца хоалуш я экономически дегlаахара юкъарча темпашка. Кховзткъе иттлагlча шерашка 55 процент дегlаенай СССР къаман доход, хlаьта США — 33 процент. СССР промышленни продукци — 78 процент, хlаьта США — 41 процент.

СССР еза-йоккха промышленность кхоьллина хаддаза дегlаяьккха юкъ яр кховзткъе иттлагlча шерашка. Производстве средстваш араяьккинчун лакхденнай царел хьалхарча тlехь шера деннача нийсса. Кховзткъалагlча шерашца нийсдича шоззза лакхъеннай электроэнерге производство, машиностроене продукци — 2,7-зза, вычислительни техника средстваш — 10-зза. Лакхача темпашца дегlаяхай нийтта наха эшача товарий производство а, кховзткъе иттлагlча шерашка шоззза гаргга алсамъяьннай из. Дикка дlахьалхашкахьа бахаб социалистически юрти боахам. Юкъера лаьрхlача шера 23 миллион тонн дегlаенай дlадахача пхе шера алтий производство, этар хьалха 205 миллион тонная а кхоачаш.

Шеко яц, вай йолаш я хоадамбоалаш йола халонаш, кхоачамбоацараш, къоастаяза йола проблемаш. Съезде белгалдаьккхар, вайна керттерча довнашеи предприятешеи кхоачашъяь ца хилар халкъа боахаме хlанз а диаза дараш а диспропорцеш а хилар.

Ишта дале а, дезткъалагlа шераш дlадоладу советски экономико низ бола экономически lилма-технически потенциал а дуккхача миллионех латта квалифицированни болхлойи специалистийи кадраш а йолаш. Цо йиш хулийт халкъа боахам тешшаме, хьалхашкахьа гlа боахаш дегlабоалабе, цу кlийлен тlа советски наьха торо дlахо а лакхъе. Вай хlанз деррига тlа хоттийта эшаш ба экономически дегlаахара керда факторош а. Из — къахьегама ресурсаш тlа ца еттахуш сацар. Къулбаседен Малхбоалеи карвеяларпа дувзадеиа дlадодар алсамдалар, гонахьара гоlорабарга додер тlа ца кхеташ диса йиш ца хилар, дукха кхыдераш. Вай мохк дlахо дегlаухаргбола хьадда хьалаш теркал а деш, гаргтарча пхе шера 16 — 20 процент дегlайоалие лаьрхlа да къаман доход, 26 — 28 процент, юрта боахама продукци — 12 — 14 процент.

Чакхьяьннача пятилетке а нийсдича еррига промышленни къаьстта дегlайоалар йиъгlа ю. Йоаца нахана эша продукци араяккха теммаш дегlаухаргья. Экономика воай энергетически ресурсашца lалашъяь ца lеш, цар цхьадолча дакъа экспорт ергья. Доагора-энергетически комплекс дегlаалара темпаш шоаш хиннача бесса лоаха латтаргья дlахо а. Цхьабакъда, мехкдаьтта эггара мах лера ресурс хилара тlадоагlача йоахалашта хургдолаш из кходе дезаш хилари теркал а деш, из доагор доаккхилга дегlадоаладелга бакха сих ца де лаьрхlад пхи шера тlа. Цудухьа тьайоаккха газ 38 — 47 процент тlакхетаргья.

Лакхлургья юрта боахам дегlаахара темпаш.

Цу дерригне а тешал ду советски экономика прогресс бlубеннача дlахо йолаш хилар.

Глеб СПИРИДОНОВ,
АПН политически обозреватель.

Шалински района «Серж-Юртовский» совхозе хьалхалаттача механизаторех ва Езидов Саидбек. Боахаме эггара хьалха тоаяь лыкхар цо ший трактор. ХIанз бIаьстан балхаш деш йоалл из ший кормаш дикка тIехкхоачаш а еш.

СУРТА ТIА: Езидов Саидбек.

Х. МУКАЕВА дилла сурт.

АГРОМЕТЕОПОСТАШ ХIАРА БОАХАМЕ ЭШАШ Я

Дика хьувкьам кхебе йиш хулийтача торонех цаI — хьоттама хьалашка хьежжа ший хаинахьа юрта боахама культураш дIаер. ТоъалдIохьденна доацача лаьтта дIадийна фу вардола, хьатIадалара низ боабаь дика мег. Цудухьа фу дужаргдолча кIоарга лаьтта эшача боарамага кхаччалца дIохьделча мара дIас йиш яц юртбоахама культураш.

Кабуця шекаре свеклан фу дужаргдолча кIоарга 7—8 градусага кхаччалца лаьтта дIохделча мара дIас могаяц, хIаьта хоартол — 8—10 градус, хьажкIаш, помидораш, борц — 10—12, дуга, нарсаш — 14—15 градусага кхаччалца.

Боахаме агрометеопост хилча маца, малагIа культура дIае йиш я ха хала хилац. МоллагIча кхай тIа лаьтта мел дIохденнад атта ха йиш йолаш хул из пост хилча. Цул совгIа цун болхлоша белгалдоаккх лаьтта мел тIаьда да, цунга хьежжа малагIча культура мел кIоарга фу дIаде доагIа, малагIа, мел удобрени тасса йоагIа, и. кх. дI.

Вокха хьувкьам кхебара фе температура хар а лоархIаме да. Цу гIулакхо вIаштIехьдоалийт юртбоахама культураш дегIаахара фазаш белгалъяха. Царца бувзам болаш я хий диллара, зене йолча хIаманаца кьовсам лоаттабара, юртбоахама культураш-та доал деш ду кхы тайпа балхаш чакхдахара хенаш. Из деррига а ховш хилча малагIа культура мел дика хьувкьаргья белгалдаккха йиш йолаш хул хьалхе а.

Районе метеостанци хилча сенна еза агрометеопост? Цо луче дашеех кхоачамбе йиш яц-хьогI яхаш хаттараш нийслу. Агрометеопост эшаш я хIара боахаме. Цкъа-дале, метеостанцеш а хIара районе яц. Цул совгIа, цхьан моттиге техкача ерригача районе хоаттам цхьатарра хургба е хургбац ха йиш йолаш а хилац метеостанце болхлой, къаьстта а аьхки — ша а тохаш геттара чIоагIа догIаш делхача хана. ХIана аьлча чIоагIа делха догIа района цхьан моттиге хилча вокх моттиге ца хила а мег. Иш йолаш хилац метеостанцей болхлой района деррига-ча кхашка гIолла чакхбаьнна лаьтта йIовхал тахна а.

Пхийтта — ткъо шу долаш агрометеопосташ я вай республика цхьадолча боахамашка, масала, Грознески районa «Родина», Науроски района «Наурский», Шелковской района «Бурунный» яхача совхозашка. Дукха ха йоацаш агрометеопост йиллай Малгобекски района «Ингушский» совхозе а.

Агрометеопост боахаме хьеелла безам бале, шоай районерча метеостанце е Грознерча Гидрометеослужбе заявка ела мара соац. Агрометеопост йилла еза уллув йоккхий гаьнаш, лакха цIеношдоацача, колхоза правленена, совхоза контора юххе.

Лоецца аьлча, агрометеопост хIара боахаме эшаш я.

Л. ТОЛСТОКОРЕНКО,
агрометеогруппа инженер - агрометеоролог.

Социалистически интеграци лелаш я

КОМПЬЮТЕРО ЗАВОДИЙ ПРОЕКТАШ УВТТАЮ

Технически прогресс дегIаахара эшача хьалех цаI — автоматизировани проектировани система юкъейоалаелга. СЭВ-а меххаша-членаша цу тайпара йола системаш хьалъяра 1974 шера дена цхьана гIулакхаш леладу, вычислительни техника Межправительственни комиссе гома чухьа дукхача гIулакхий кIийле я цуя. Цунна юкъе даькъа лоац СЭВ мехкашкарча 110 Iилман-тохкама а проектно-конструкторски а организаце.

Цу тайпара йола системаш хьалхарча эргIанна юкъейоалае лаьрхIад прибораш еча, радиоэлектронике, машиностроене, электротехнике, энергетике, гIишлош хьалъеяя. Цу доакъоша Iилманехнически революце дикка чоалхане яьккхай кердача объекташта проектировани яра процесс, халагIа ба технологи оттаеш бен бола болх.

Тахан, масала, доагоря-энергетически боахам кердача тайпара йолча оборудованега балара итт а кхы совгIа а шу эш. Цунца цхьана йоккхача гидроэлектростанце проект оттаяра из ше хьалъечул кIезигагIа йоацаш ха эш. Иштта хилча, дукха а дукхагIа да довш дар, нагахьа санна технически дIадехар дизза ца лоархIаш е гIалат долаш йола вариант тIаэце.

Цу тайпара дола дешаш дикагIча оагIорахьа къоастадергда проектироване ерригa а стадешта автоматизаци е могаргдолча системашта. СЭВ-а меххаша-членаша хьаль проектированена автоматизаци ю системаш шоай хьалхара ког боаккхаш я. Ереване хьалъяьй йоккхача ГЭС-ашта проектированена автоматизаци яра эша электронни комплекс. Вай мехка хьалъеш я гIишлошта проектировани яра автоматизировани йолча система кIийле а. Цунна могаргда дукха а дешаш къестаде — гIишлош хьалъяра майда хьахаржаргара къаьст-къаьстача конструкцешта разработка ерга кхаччалца. НРБ, ВНР, ГДР, ПНР, СРР, СССР, ЧССР специалисташа цхьана болх а бь, электронни промышленносте хьаяьй ЦаI йола ЭВМ-аца проектированена автоматизаци ю система. Цо къестаду математически, логически, технически проектировани яра дешаш, иштта вIаштIехьдоаккх конструкторски документаци арахецилга а.

Цу тайпарча системах пайда а эцаш, кердача дезалех йолча къахьегама овсарле лакха а дукха процессаш чакхйоахача а йагьлагIча йоахалелах йолча электронно-вычислительни машинашта — «Эльбрус-2» яхача вычислительни комплексо эшаш дола конструкторско - технологически документаци оттаделга вIаштIехьдаьккхад вай мехка.

Автоматизировани проектироване хьалхара системаш машиностроене тайп-тайпарча доакъошка, электронни промышленносте, гIишлош хьалъеча юкъейоалайрах йолча опыто хьахьекхад цар эффективность лакха йола. Специалисташа беча маьхах, цар торо ду проектировани еча объектай технико-экономически характеристикаш 10—25 процент тоае; машинаш е гIишлош хьалъеча 5—15 процент материалаш кхое; 10—30 процент кIезигагIа йоаю энерги, объекташ хьалъяре и царна эксплуатаци яре дIаухa транспорти издержкаш; проектировани еш шоала-диаза кIезигагIа ха йоаю; проектни конструкторски организацешка къахьегама овсарле 20—30 процент лакхъю.

Системе чуйоагIа обработкен передачен яра, информаци леладара средстваш (ЭВМ, дагалоаттама устройстваш), сагоп ЭВМ-дисплей шоайла гIулакхаш леладара, графопостроителий, телетайпий средстваш, цул совгIа, электропитанен фона средай параметрий Iалашо ярен гIон йола средстваш.

СЭВ-а меххаша-членаша проектированена автоматизаци яра цхьаьа леладу дукхача тайпара дола гIулакхаш чакхдоахалургдацар хIанзара вычислительни техника ца хилча. Социалистически содружества пачхьалкхенашка цун кIийле я ЭВМ цаI йолча система сихха болх беш йола компьютераш.

Электроника — вычислительни машиний — производство дIако дегIаухилга 60-ча шерашка чакхдаьнна лаьрхIа да. Царна эшаш йола тайп-тайпара компьютерашни устройстваш арахецилга вIаштIехьдоаккхаш да Волгаре, Венгре, ГДР, Кубе, Польше, Румыне, Советски Союзе, Чехословаке. Цу мехкаша 1980 шера кулг яздаьд вычислительни техника арахецара специализаци яран 1990 шерага кхаччалца из дIа са ахийтаран дунен халкъашта юкъерча геттаре йоккхача соглашене тIа.

Юрий ТЮРИН,
технически Iилманий кандидат.

(АПН).

Доазол дехьара

Венгерски Халкъа Республике хьаьй кердача тайпара йола «280 Т—8» яха вIашхгIетта шин салон йола троллейбус (сурта тIа). Тиристорни системо торо хулийт цул тайна лела. Кхы тIа оттаьча чухь доагор доагадеча двигатело торо хулийт кердача машина контактни проводаш доацача улицашка гIолла лела а.

МТИ—ТАСС сурт.

Бензобаке — спирт

Энерге керда хьасташ лех дукхача мехкашка. Франце, масала, дукха ха йоацаш кепа техай республика экономически а социальни а совета доклад. Цу тIа хьу йоагара а баьцовгIай даьттаех автомашинашта дола доагор дара а даь тохкамаш вIашагIтехад.

Французски специалисташа иштта терказъяьй бразильски опыт а — бензинах спирт тохийта. Промышленноста министерстве оттаьча проекто лерхI дахчах даькхача спиртах 5 процентага а 15 процентага кхаччалца доагора дIаухийтинга. Цу гIулакха мегаш арахецаш йола завод е лерхI. Цунца цхьана автомобилаш хьалъераш а двигателаш хувца дезаш хургба. ХIаьта уххазарча прессана хетачох, дукха хувцамаш де дезаргдац царна. Дувцар да, аьду, масала, «Котидьен де Пари», хьахинна смесь хьалхха а йIоахьелга а «бензоспирта» эшаш йолча компрессе боарам къовстабелга а.

Александр ИГНАТОВ,
АПН соб. корр.

Париж.

Дунен общественноста теркама юкъметте

ДIАЯЛАНЗА ЯРГЙОАЦА АПАРТЕИД

Москве КПСС XXVI съезде бахьача хьаьнашта юкъе ва Къулбехьен Африка Африкански кьамий конгресса Генеральни секретарь Альфред Нзо. Агентстве печати Новости корреспондентаца Правовый Андрейца къамаьл деш цо аьлар.

КПСС XXVI съезд Iалашмате боккхача лоархIамe духхьал советски наха хинна ца Iеш событи я. Из геттара боккха дунен халкъашта юкъерa лоархIам болаш хIама да. КПСС ЦК Генеральни секретара Леонид Брежнева докладо массанена а цIаькха а дIагойтар, Советски Союзо, цун Коммунистически парте маьшар бахьан, дунен халкъашта юкъера хьай лертIадоаладара, вай планета тIара политически климат товяра лоаттабу кьовсам чIоагIа лоархIамo хеташ хилар.

IалашмаIе доккха гIо ду СССР шоай кьамаш мукъадахара кьовсам лоаттабеча халкъашта — колониални Iотта хIалхара дукха ха йоацаш мара хIа ца аьнача пачхьалкхенашта, цу даьккъе африканскичерна а. Африке цIаькха а диллургдац Советски Союзо португальски колонизаторашта духьала Ангола халкъо лоаттабаь нийсхон кьовсам хьаллацар. ХIаьта хIанз тIагIертта Ангола оагIув хьаллоац СССР-о ЮАР фашистски режима агрессивни акцешта духьала. Оаха баркал оал ангольски кьовсам хьаллаьцача Кубана, кхыча социалистически мехкашта.

Советски Союзо доккха гIо даьд, хIана а ду дунен халкъашта юкъерча империализман реакцен тийшача балхашта духьала отта езаш гIулакх тIаэттача эфиопски революцена. Цу гIоно йиш хилийтар кортамукъеча Африка довзош шерде. Дукха ха йоацаш мукъаяьннай цхьаькха африкански пачхьалкхе а — Зимбабве. Амма кьовсам дIахо бодаш латт. Къаьстта иръенний цун формаш Африка Къулбехьо — ЮАР-ер Намибе.

АПН: Дуьацал, боккъала а, ЮАР-ерча хьалахи апартеида режима духьала АНК-ас лоаттабеча кьовсамахи.

А. Нзо: Чакхдаьннача 1980 шеро хьахьекхар, апартеида режима духьала ЮАР-е бахача нахьа тайп-тайпара тIоанаш чулоацаш йола расизмана духьаларча кьовсамхой шерра фронт латташ хилар. Соцаш ш мехка промышленни предприятешкахь, шахташкахь забастовкаш. ДIахо йоцуш а африкански нагирхоша йолаш школашни занятеш бойкот. Африканцашна духьала ба «кхычарех тайпа хIама доаца» бандустанаш оалеш ярашта.

Цу хьалашна тIа-тIа дукхагIа хьаллоац наха Африкански кьамий конгрессо хьалхашка оттаь политически программа. Цу тIа белгалдаьд ЮАР-е баха беррига нах — Iаьржабараш, кIайбараш, босбараш, индийцаш, кхыбараш — цхьана цхьатарра боккъонаш а йолаш бахар дегIаахар чулоацаш йола система хьаяр. Из демократически программа я. Цо цхьаккхе а тIехьашка вакккхац. Программа шерра тIаийцай мехка, хIаьта цо хьахьокх кIай цIока долча кIезигагIа барий режима политика тIехьале йоацаш хилар.

Бахача пьаха деррига тIоинаш апартеида режима духьаларча кьовсама АНК-а гонахьа кхотадара Iалашмате боккхача лоархIамe я хIанз беррига мехка йолаь политически гIулакхашта лийца боахна нах мукъабахара хетаь кампани. Берригача наха хьаллоацаш да расизмана духьалара цIи хеза кьовсамхо Нельсон Манделе мукъавалийтар дIадехаш дола гIулакхаш; из мукъавалийтар дIадехаш ба, кьовстадаь аьлча, кIай цIока дола студенташ а.

АПН: Дукха ха йоацаш Преторе кхайкадаьд «президентски совет» оалашъяр хьаяра планаш я аьнна. Фу лоаргIа да из?

А. Нзо: Из да апартеида режим косметически хозъе гIертар. «Президентски совета» чубаха беза кIайбараш, азиатски бос болчен бахача наьха викалаш. Цхьабакъда, мехка бахача наьха дукха а доккхагIа дола дакъа шоаех латтача африканцашта лоархIа моттигаш яц «советe».

Халкъай массай тIа-тIа шерлуш латтача выступленешта, антигуманни порядкашта духьала дунен общественносто духьаленаш еча хьалашка расистски Iаьдалеша кхетаду дIахо йодача хана доал хьалха шоаш деш хиннача бесса де йиш ца хилар. Амма хIаьта а реформаш ю аьнна кеп а оттаяь, совца гIерташ ба. Из Страуса политика я. Тхо бIухоша массанахьа а толамца чакхйоах тIема операцеш. ДIахо апартеида режима тIаьхьожаме кIал яц мехкара ситуаци. ЮАР хьовне — расизмана духьалара кьовсам. Расистай доал. Л. И. Вревнева шин доладна тIа кертагIдаькхача бесса, доха ха юхегIерта. Цхьана а косметически операцешна гIо дергдац Преторега.

(АПН).

Калейдоскоп

ДАХЧАЙ ГАМЕХ ЯЬ БРИКЕТАШ

Дебелич Воеводине йолча «Новя дом» яхача хьунах хIамаш еча комбинато Югославе хьалха арахеца йолайир дахчан гамех яь брикеташ. Хьалха дIакхувсаш хиннача производстве отходех пайда эцарах дикка беркат даьлар предприятена, хIаьта мехка боахама — доагор кходелга. ХIара шера арахеца пхи эзар тони брикеташ центральни отопленен йоахала электростанцейн котельнешка йоагIаю. Брикета цхьан килограммо мехидаьтта шиъ килограммо лур мисслел йIовхал лу.

СФРЮ хьу чакхйоаха обработка еча кхоштхьа предприяти Воеводине оттаьча технологегIа кастта брикеташ арахеца йолалургья.

(АПН).

ДIАЙХА ХЬАСТАШ ДОЛЧА ДАРБА ДЕЛГА

Венгерски специалисташа лаьрхIача, мехка пхи бIаь миллиард кубометр термальни хий да, дIайха хий долаш Венгре пхи бIаь гаргга хьаст ба. Термальни хица дарба деш хIанз ВНР-е 80 курорт я. Соахка хица дарба ду керда моттигаш хьайиллай Будапештен Харманен. Дикка церъяьй Бюкфюрдера курорт, дIадахача шера шоай унахцIено чIоагIъеш уккхаза 650 эзар совгIа саг хилар. Бальнеологически а физиотерапевтически а дарба дара торонаш дукхагIа хилийтар духьа профсоюзий Ерригвенгерски совето лаьрхIад уккхаза кхы пхьаьниe а хица дарба ду моттиг хьаелла.

Укх гаргтарча шерашка пайда эцаргба Малхбулен Венгрерча шарварски хьастах. Европе эггара диргагIа термальни хий долаш ба из. Цу хьаста чура 96 градус йIовхал йолча цхьа литр хи чу 42 грамм тIух да, из фордa хицарчул тIех да. Венгерски медикаша даьча тохкамаша хьахьекхар шарварски хьаста чурча хих бронхит, силикоз, иштта цIена хулаш долча лазарашта дарба дара толамца пайда эца йиш йолга.

Венгре дIайха хиш долча хьастех пайда а эцаш, хица дарба ду моттигаш хьеещ хилерал совгIа, шерра модернизаци ю Хевиза, Балфо, Залакароша яхача а кхыча а хIанз хица дарба деча курорташта.

(АПН).

БАЬДЕ ЙОЛА ПРОГНОЗАШ

Великобритане болх боацаш бисараш 2419000 сага дIанхаьчаб. Алхха укх тIеххьарча цхьан бетта уж 175 эзар саг кхы а дукхагIа хиннаб, прессо баьъдечох, гаргарча кхаь-биъ бетта болх боацаш бисараш кхы а сиккагIа дегIаухаргба.

ДIахо йодача хана йола прогноз сагота хила веваш хургья, аьлар журналистнашка британски промышленноста Конфедерацe вийхало Джеймс Клемиксона. Са паргIата доаккхаргдолаш гIулакх дац шин шу хьалха санна йоацаш хIанз хьалеш волгIа хилара темпаш лохагIа а яхилга а.

Маргарет Тэтчера кулгалдеча шерашка 1979 шера май бетта денз, «сов бола нах» Англе миллион гаргга саг дукхагIа хиннав, цар дукхала боарам нийсбе йиш я 30-ча шерашка хиннача «геттара йоккхача депрессеца». ХIаьта 1982 шера, дегIаахара а экономически гIулакхаш цхьана леладара а йолча Организаце даннеегIа, уж яхо миллион совгIа хургья.

(АПН).

ПаргIатон демократии бахьан долаш дукхача наха лоаттабу кьовсам юхатохара тIадерзадаь эггара кьаьагIча тайпара репрессийца гIулакхаш леладу Сальвадора доал деча хунта.

СУРТА ТIА: иштта а тахан Сальвадора дукхача гIородий улицаш.

АПИ — ТАСС сурт.

КОСМИЧЕСКИ ТОХКАМАШ

КОСМИЧЕСКИ ТЕХНИКА — ЮРТА БОАХАМА

Юртбоахама спутникаш... итт-пхийтта шу хьалха а тIехьа цу дешаша моллагIа а тацевоаккхаргвар. ХIаьта тахан кастта хила дезаш долча хIамах санна дувц специалисташа цу тайпара йола аппараташ хьаярах. Иште хета бокъо лу космически Iалам довзар дегIаахара логико.

Лаьтта сурташ даха болабелар советски космонавташ практически эггара хьалхара полетеш еш. Эксперименташа хьахьекхар, лаьттана юххерча орбите даьхача суртий гIонце дукха юртбоахама декхараш къестаде йиш хилар. Амма кастта кхетадир цхьаькха а. Дилла доахарий хьисапера сурт кхоачам болаш дац долла хIама чулоацаш йолча информацега кхачара — из йолалургьяр алхха тайп-тайпарча спектральни диапозонех болх беш йолча аппаратага.

60-гIа шераш чакхдоалаш 70-гIа дараш долалуш интенсивно практикана юкъехьахьа йолайир дистанционни зондироване средстваш. Царех пайда наьбир «Союз» яхача дукхача кемаш тIа, «Салют» оалача орбитальни станцеш тIа, къаьстта шерра кхо шун ах шун совгIача хана хIанз космосе лелаш йолча ялхлагIча станце тIа.

«Салют-6» оалача станце тIара гу 55 параллела къулбехьа яда СССР районаш: Российски Федераце Нечерноземни зона, Украина декъа, Казахстан, Юкъера Азе, СибарегIе, Гаьнара Малхбоале — нешта аьлча мехка юрта боахамера дукхагIа дола лаьтташ. Укказа вIаштIехьдаьккхадар космически зондироване эффективность миштай хьежаш цхьацца йолча участкаш тIа — «юртбоахама полигонаш тIа» зеяаш доахалга. Ужжамо эксперименташ йир дуьне халкъашта юкъе цхьана гIулакхаш леладара гома чу Чехословаке, Польша, ГДР, Болгаре, Венгре, Вьетнаме, Куба территореш тIа. «Салют-6» яхача станце ткъаь итт экспедицех иттане цу с вокх боврамe Iалам довзара даькъера земаш даьхад. Эггара доккхагIа балхаш кхоачашдьяд ерригa а лаьрхIача орбитальни станце тIа цхьа шун ах шун совгIа ха яьнхача советски йиъ экипаже.

Дистанционни зондироване керттерча средствай хьисапе пайда наьбаьб «Салют-6» оалача станце тIа КАТЭ-140 яхача советски топографически аппаратах, ГДР хьаьча МКФ-6М яхача многозональни камерах. «Спектор-15» оалача болгарски спектографах, массехк дилла лелаеча фотоаппаратах. Ерригача экспедицеша «Салют-6» станцена эксплуатаци еча кхаь шера даькхад МКФ-6М яхача камерца 8500 гаргга сурт, однозональни фотоаппаратаца — 4500 сурт, спектографаца лаьттан тIехен лаьчене 100 эзар совгIа спектор.

Полета хьалашка хьежжа уж е вож Iалам довзара декхараш къестадаьд экспедицех хIаране. Иштта, космонавташ Романенко Юрийи Гречко Георгийи хилар станце тIа 1977 шера декабрь бетта денз 1978 шера март беттага кхаччалца йолча хана. Цу хана зувш хинна СССР территореш дукхагIча даькъе лайна кIал ядар. Цудухьа экипажа хьалхашка лаьтта керттера декхар дар кхашкара лай запасаш меллей, лоамай хиш дукдувла ца мел сома ба хIар. Уж даннеш хилазза яргйоацаш я специалисташта цу е вокх юртбоахама культурай хьувкьама тIемаметгIа прогнозаш яра.

Коваленок Владимири Иванченков Александри 1978 шера июнь бетта болабелар станце тIа болх бе. Къаьстта теркам тIабахийтар цар Къулбаседа Кавказерча Сальски юртбоахама полигона сурташ дахара. Укказа ба башха совгIа эшашагIа хургдоацаш 100 эзар гаргга гектар лаьтта а долаш бола иххи боахам. Кхай доазош, дIайяйнача хIамай тайпаш уж малагIча хьала тIе я, — деррaгача а космически экспедици йола а ялалехьа техадар самолеташ тIарен лаьттарча средствашцен. Космически сурташ тоашка кхаьла, специалисташ хьажар уж лаьттара даннеш санна дий. Уж балхаш дар космически информаце нийсал дIахо лаккъяра тIадерзадаь. Кхьеттел массехк шу хьалха а тIехьа лаьтта дIайийна культура малагIа я хоалуш дадар 60 процентагара 90 процентага кхоачаш мара. ХIанз из хIама дукха а лакхагIа да. Специалисташа лерхI, масала, севооборотий ялан кхоачашъяра тIахьожам лоаттабара е землеустроительни балхаш дара из кхоачам болаш да аьнна.

Из мел лоархIаме да укх хIамо хьахьокх. Юртбоахама лаьтташ 660 миллион гектарал тIехдоал вай мехка. Цунах кхоалагIа дакъа гаргтадар оаха лаьтта да. Лаьттах пайда эцара карташ кастта къалу: дIадувча тIа хьалтьотт керда гIишлош, наькъаш, хий лоаттаду моттигаш, дукъа хIара пхи шу массаза доал керда даха дезеш хул карташ. Нагахьа санна дIайийнача хIамай структурах дийцача, укказа ситуаци кхы а сихагIа хувцалу. Масала, хьалха яьча экспериментех цу лакхе йийцача Сальски полигоне оаха лаьтташ меллад хьахьокхаш йолча космически лаьттарчен даннешта юкъера башхало 6 процент совгIа яр. Акха лаьтташ дукхагIа хилар землеустроителий карташа хьахьокхаш хиначуя. Цун бахьан дар карташ оттадара процесс йIаьхха ханна латташ а дукха къахьегам чулоацаш а хилар. Карташ къалуш хул уж кепа тоха нийсдеча хане а.

«Салют-6» яхача станце тIа яьча эксперименташа цIаькха а хьахьекхар, космически техника землеустроительни картировани сихъе йиш хулийташ хилар. Ховшна дий дукхьол лекхе хьоа каьча КАТЭ-140 яхача цхьан камеро 450 километр шера бола лаьттан тIехен оасса чулоацаш хилари авиационни способагIа из болх беш хилча цхьа шун ах шун — шин шу эшаргдолча района сурт цо 4—5 минута доаккхаш хилари.

Къаьстта эффективни я космически техника бахаш нах кIезига болчен тIаккхача хала йоалчен территорешта тохкамаш деш. Вайцига цу зонашца лерхIа езаш я, масала, ара доажа а деш хьайбаш леладу ах яьссален цхьайола районаш. Цу зоней доакъарен хиний ресурсаш нийсагIа тувчакхаро торо хулийт укказа кхоаба доахан алсамдаха. Космически суртий кIийлен тIа хIаьале оттадаьд Калмыке, Туркмене, Таджикистане, Казахстана къаьст-къаьстача районий почвенно-географически карташ. Цу лостамагIа дола балхаш дIахо дир «Салют-6» яхача станце тIа Ляхов Владимир, Рюмин Валерий, Попов Леонид юкъе а болаш хиннача тIеххьарча шин экспедице.

Космически хьисаве лаьтта леладеча мелла толамаш даьхадале а, белгалдаккха дезаш да, цу даьккъера балхаш хIанзарчоа дукхагIча даькъе экспериментальни характер йолаш хилар. Уж деш латт шоашта юкъе цIена Iалам довзара ярца кIезига йоацача «Метеор» е «Космос» яхарий тайпарча автоматически станцеш тIа а. Специалисташа лерхIаш да принципагIа диллача ерригa хилаиза яргйоаца аппаратурей земаш дахара методикен кхоачам болча боврамe нийчъаь яьлча, космосера йоагIа юртбоахама хьакъехьара информаци керттера лоаттаер спутник хургья аьнна.

Цхьаькха космически лаьтта леладара лоархIаме проблема. Из ювзаенна я космически сурташ тоадара автоматизаци ярца. Дуккъал специализировани проекционни множительни техника, ЭВМ-и кхы йола средствашин мара лоархIаергъяц Iалашмате дукхача информацех из хьежа чакхъяккхен оперативно эзарашка дIакхачийтеи. Цу проблема тIа балхаш деш я СССР а «Интеркосмос» программана чудоагIача кхыча мехкий а дукха организацеш. Алхха цхьа масал доаладергда из — дукха ха йоацаш Азербайджане хьаьча Iалама ресурсай космически тохкамий Института разработкаш. Къовстадаь аьлча, укказа тохкаш яр я дистанционни средствашца дIабийнача боамбена чIоагIагIа нийсса фиксапи ен цунах лаьар летадий а из мел чIоагIагIа летад а хьагойтен йиш хулийташ йола метод. Цо торо хулийт боамби чуэца ха хьатIакхачале дукха а хьалхагIа хьувкьама прогноз е. Боамбе хьувкьам мел хургба хьожаш космосерен лаьттен даьча тохкамий даннеш вIашин нийсъеш эксперименташ йеIа башхало алха гектара шин центнер хилар. ХьалакIи, люцерна, тхьамкий хьувкьама прогнозировани еш хьахиннараш а ужжаморгаш хилар. Институте хьаьй 30 гаргга Iалам довзара йола прибор, царех дукххараш — «Интеркосмос» — совета чудоагIача социалистически мехкий специалисташца цхьана гIулакхаш а леладеш.

Михаил ЧЕРНЫШОВ,
АПН обозреватель.

САГИ ӀАЛАМИ

ДУХДУВЛАЧА ХИХ ПАЙДА ЭЦАШ

Французски специалисташта хетачох, 1990 шу тӀаккхачаш мехкаша ах миллион гаргга цӀенош йовхала энергеца духдувлача дӀайххача хих пайда а эцаш Ӏалашде йиш хургья. ХӀинзе а доаккх цу гӀулакха Парижа гонахьарча моттигашка 2000 метр кӀоргга духдувла температура Цельсех 80 градус а йолаш дола хий.

Геотермически энергега догдоахаш я иштта Великобритани а: термальни хьасташ лехаш балхаш ду Антле къулбехьарча дарьна гӀа осадочни мульде районе а Йоркшири Линкольнширн яхача графствашкарча кӀора бассейна районе а. Дане, Нидерландий, ФРГ, Итале территоре тӀа цу гӀулакха лаьрхӀа ткъо скважина якха лаьрхӀад.

Даьча тохнамаша хьахьекхача бесса, геотермически гӀувнаша — хий цнъа пайда ийцачул тӀехьагӀа юхачуух царна чу-болх бергба башха духхагӀа - кӀезигагӀа доацаш шовзткъе итт шера чухь.

(АПН).

ЗАПОВЕДНИКИЙ МОХК

Шер-шера 55 эзар саг совгӀа туристаш ухача Сейшельски гӀайрений керттера рузкъа Ӏалам да. 405 километр йолча мехка территоре ахане совгӀа йола дакъа заповедникий зове я аьнна дӀахайкадаь да. Царех эггара йоккагӀа яр, 200 эзар гаргга Ӏалаьмате йоккхий пилла хьисапера лела Альдабара яхача атолла тӀа я. Укхаза хьайийлача Ӏилман лабораторе тохнамаш ду моттигерча фаунеи флорай викалашта.

Сайшелаш тӀа я кхоъ «форди парк», хӀаьта Нужен оалаш йола гӀайре — Индийски океана тӀара цаӀ мара йоаца оалхазарий заповедник.

Пачхьалкхено лорае шийта дӀанийцай хьуний массиваш, цхьайолча гӀайренашта гонахьара рифаш, хьайбай, оалхазарий, бьцовгӀай кӀезигденна тайпаш, масале, Мэи яхача атагӀа тӀаювла Ӏалаьмате йоккха кокосови пальма санна дараш. Цунах латача юача хӀамаех цхьаярий доаал 45—50 килограммага кхоач. ГӀайренашта юхе да 850 гаргга тайпаех дола чкъаьрий, амма уж лувцара доазув техад, хӀаьта цхарелех, гаргунех вӀалля пайда эца а йиш яц.

(АПН).

ЯЬННА ХА— 3,8 МИЛЛИАРД ШУ

Гренланде къулба - малхбузехьарча кварцитови бердаш тӀара французски Ӏилманхоша гучаьйннай, специалисташа лахчох, 3,8 миллиард шу хьалха укхаза хиннача организмай лераш. Антарктидерча вай планета тӀа эггара къаьнагӀча бердий яьнна ха 4 миллиард шу да аьнна хетача хана до-ях из. Французски Ӏилманхошта гучадаьннача хӀамаша «тӀехьашка йоакк». Лаьтта вахар хьахинна ха дуне хьахиннача хана юхехьа хургӀолаш.

Лазерни микроскопа гӀоаца кварцитови бердашна даьча тохкамаша хьахьекхад, цу хана а ерригга дийна организмаш цхьан тайпара хинна ца хилар. Цэрна юкъе хиннай къаьстта клеткаш, колонеш, таь хьисапера образованеш.

(АПН).

ФУ ХЬАХЬЕКХАД ПЕРЕПИСО

Дукха ха йоаццаш эггара хьалхара перепись яьй Африке... пиллашта. Из яьй лаьтта а фегара а кхаь шера. Цун инициатораша американски тохкамхоша марен оссагек Дуглас — Гамильтон яь вывод, хӀана континента тӀа 1,3 миллион пилл я аьнна я. Цхьабакъда уж хаддаза кӀезиглуш латт, эггара хьалха Чаде, Кене, Заире, Судане, Камеруне а луш. Шер-шера браконьерий кулгех ла цу сирача гигантех 150 эзар корта. Ювелирни промышленностои художественни промыслашеи хоатташ хилараӀа пиллан тӀехка мах лакхбенаб дунен рынке 1960 шера геракаx (герак — 454 грамм) 2,3 доллар хинна из 1975 шера 45 долларга кхоачаш. Пиллан тӀехка 80 процент африкера Гонконге япони кхоач, цига я из йохкаш йола дунен тӀа эггара йоккхагӀа йола «ӀаьржА рынкаш».

(АПН).

Хьамсара Ӏалам.

Х-Б. ИСРАИЛОВА этюд.

ЛИТОВСКИ ССР. Металлашта электроосаждени яре теоре даькъе, хӀаьта иштта хьалххагӀе а оттаяь свойсташ йола гальванически балхаш дара керда способаш кийчъяр бахьан долаш шерра шийн цӀи дӀахалийтай Литовски ССР АН химеи химически технологеи Институто.

Никель бое лелаш хилийтара, масала, легковой автомобила бампера дукха полировани с езаш хулар хьалха. Вильнюсски химикаша цу тайпара эффект йолаш хӀамаш сихха кийчъю кердача способагӀа.

Дукха ха йоацаш институте хьахиццай шийн опытни база. Заводской дараш санна долча хьалашка укхаза тахка йиш я моллагӀа а керда гучадаьккха хӀама.

СУРТА ТӀА: лаборантка Т. Дудойч, никели цӀасти тӀадаькха изделеш хьахьожаш я.

А. САБАЛЯУСКАСА сурт. ТАСС фотохроника.

ОБЛСОВПРОФЕЙ НГӀАССР ЖУРНАЛИСТИЙ СОЮЗЕИ

ЯХЬ МИШТА ЛЕЛАЮ ДИКАГӀА ДУВЦАРАХ

КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК пленумий решенеш дӀайоаийтара а уж кхоачашъяра къахьегамхой оарцагӀбоахачара а кепайоазон, телевидене, радио лоархӀам дӀахо айбар дукъе облсовпрофеи Нохч-ГӀалгӀай АССР журналистий Союза правленеи чекхйоаx социалистически яхь мишта лелаю дикагӀа дувцара хӀера шера хургйола республикански конкурс. Цига хьалъокха езаш:

— промышленностe, гӀишлошъеча, транспорта болхлоша производства эффективности берригача балха дикали айяра, зелкъбоахама планаш социалистически декхараши кхиал хьалха кхоачашдаре;

— юрта боахаме къахьегаренше лаьттанцерӀи хьайбайи продукташ ма могга дукхагӀа яяре, уж пачхаьлкхенга йоккхера планаш толамеи кхоачашъяре, лаьттах, техникех, удобренеш эффективно пайда эцаре лелаю яхь.

Конкурсе дакъа лаца йиш я республикански, городской, районии, дукхатиражни газеташа, телевидении радиовещании комитето, хӀаьта иштта кепайоазон, телевидене, радио къаьст-къаьстеча болхлоша. Конкурса итогаш еш чоте эцарга:

— партe XXVI съездо, КПСС ЦК пленумаша оттадаь декхараш кхоачашдера, цхьайттагӀча пятилетка заданеш хьалха кхоачашъяра, хӀара балха моттиге къахьегама дикагӀа эффективности балха дикали айяра, лоаттабу къовсам хьалъоакхача инициативаш дело гойтар;

патриотически почина вӀашагӀтоха, дӀайоавзийтача, шерра дӀайдаржача, производственни коллективай пятилетка ударникий дикагӀйола опыт массанахьа а юкъахьоа, тӀехьабусараш хьалха ваттараш тӀехьайкхобеча лерхӀаче тӀеберзабаь болх лоарагӀа бар;

— кепе тезача материалах да доагӀар тьнара чекхдаккхийтар;

— хьахкашка йоаща проблемаш корта болаш дукха хӀама кулоацаш хилар, журналистски гордаэ, кепе тезача материалий жанраш, къахьегама турпалий сурт-сибат къахьга, дицлургдоацаш хьахьокха, сер идейно-политически, къахьегаме, нравственни хьевешавечера, цул творчески де могар хьахьокхечера социалистически яхь лоарлӀам хьагойта хар.

Редакциони коллективашта премий хӀера оттаю облсовпрофеи НГӀАССР журналистий Союза правленеи алчеи ялх премии. Царех городской райониии газеташта 100 сом долаш ши премий, дукхатиражни газеташта 50 сома цхьа премий, республикански газетий, телевидении радиовещании комитета отделешта 50 сом дола кхо премий. Уж лургья лоархӀаме хаакъбоахама кампанеш чекхъякарех. Цул совгӀа, кепайоазон, телевидене, радиовещание къаьст-къаьстеча болхлошта социалистически яхь йоаца дикагӀа материал язъяраxи из тема къоастеча шийгера творчески дакъа юкъедаьраxи ала оттаь 40 сом дола лаьрхӀа пхи премий а.

Карерча шера 1 январе дена 31 декабрега кхачалца кепайоазон тӀа яьнна телевидении радиои чу гӀолла дӀайийцаш материалаш конкурсе хьачулу юкъьанцерча журналистски организацеша, газетий редакцеша, телевидении радиовещании комитето.

Конкурсе хьачуяннача материалашка хьажа а хьежа жюре шийн предложенеш хьалургья облсовпрофеги НГӀАССР журналистий Союза правленеге.

Облсовпроф. Нохч-ГӀалгӀай АССР журналистий Союза правлени.

Котало даькъало хийла хьа, «Вайнах»!

Ӏан футболах ловзаш «Комсомольское племя» яхача газета приз яккхара традиционни хинна дӀаэтта республика турнира тӀеххьара матч шийла мух хьекхача дийнахьа чакхъяккха йийзар цу яхье дакъа лоацаш хиннача итт команда. Е шу хьадоладелча дена хӀара шоаттея кӀирани деношка Грозненски гороно ДЮСШ а тренировочни стадионе хилар уж сакъердаме матчаш. ТӀеххьара тур! Республика дукхача футбола езарашта цо делар йоп.

ТӀеххьара матчаш тӀакхоачаш 13 очко а йолаш турнире лидер яр город Аргунера «Вайнах». Цул цхьа очко кӀезигагӀа йолаш яр Нохч-ГӀалгӀай пачхаьлкхен университетен «Нефтяник» яхен командаш. Цу гӀуланхо гучадоаккхар царех хӀара команда цу яхье хьалхле якха торо йолаш хилар. Бакъда, из кхоачашдара царех хӀара команда декхарийла яр котъяла. Цига дикагӀа аьттув эргуцций баьлар. Уж ловзаш бар студенташца. Сакъердаме, счет 2:1 йолаш «Вайнах» кот а йоалаш чакхдаьлар из ловзар. Цо оттабу Ӏан футбола тӀеххьара тӀадам.

Дотох бронзан призераш къоастабеча хана лоархӀамаш де дийзар: цхьатарра кхо коллектив яр шийттшийтта очко йолаш, цудухьа дагарйир дӀачутехаи шоай коанаӀарашна чуялийтаи бургацаш. Цу тайппара, шоллагӀа моттиг университета командага кхаьчар, кхоалагӀъяр — мухь дӀа-хьа кхухьача автотранспорта Грозненски производственни объединене «Спартак» яхача командага.

Къоастабир турнире ловзаш хиннача футболистех дикагӀбраш а. Царех ва «Химика» вратарь Е. Саромецкий, «Красный молот» завода команда защитник Е. Зайченко, университетера полузащитник Г. Ласько, «Вайнаха» нападающи А. Кадиев. Цу яхье гучаваьлар дикагӀа вола бомбардир а. Из ва «Спартакера» П. Готко. Ийс матче цо чутехай 11 бургац.

Чакхъьннай республика Ӏан футбола яхь. Дукха ха ялале юха а ловза булалургба Нохч-ГӀалгӀайчен футболисташ: апрель бетта дӀайолалу клубий командашта юкъера республика яххай чемпионат.

Ж. АНАТОЛЬЕВ.

СУРТА ТӀА: Ӏан футбола чемпиона «Вайнаха» футболисташ.

З. БАТЧАЕВА сурт.

СПОРТ

КХЕЛЕТАРИЙ КЪОВСАМ

«Динамо» кӀалтохаргах латарий зале чакхъьннай 1965 — 68 шерашка баьча кхелетарашта юкъе классически хьисапе латара города Грозне чемпиона цӀи яккхара йола яхьаш. Цига дакъа лоацаш вар 250 совгӀа спортсмен.

Цу якъе [illegible] — А. Берсанова (32 кг), А. Насибова (35 кг), Б. Тулаева (38 кг), С. Садулаева (44 кг), О. Каграманяна (47 кг), Р. Яндарова (53 кг), А. Хамзаева (56 кг), А. Бакаева (59 кг), Л. Шамсаева (62 кг), Х. Дутаева (65 кг), Н. Ипаева (68 кг), Л. Хамзатова (71 кг), С. Чаладае (77 кг). «Трудерча» — А. Турабина (41 кг), А. Абиева (50 кг). «Урожаерча» — М. Басаева (74 кг).

ХУДОЖЕСТВЕННИ ГИМНАСТИКА

Малхбузен электросетей зале дӀахьош яр художественни гимнастиках мастерала кандидатийн боккхийчар доллагӀча разрядийн програмиех йола город Грозне хьалхара моттиг яккхара яхьаш.

Мастералле кандидаташта юкъе хьалхара моттиг яьккхар Варгавтин Маринас (41 шк.), шоллагӀа моттиг — Лемедкин Иринас (44 шк.), кхоалагӀъяр — Грунина Валериас (41 шк.).

ШоллагӀча разрядникашта юкъе хиннача яхьашка хьалхара кхо моттиг яьккхар укх гимнасткаша — Гончарова Еленас (19 шк.), Иванова Светланас (42 шк.), Медведева Илонас (41 шк.).

Яхьаш чакхъьлча нотолонаш яьхачарна дӀаелар грамоташи призаши.

С. ЗВОЕВ, спортеи физически культурай городской комитета председатель.

Вахарца гӀа боахаш

ШенхаштТа терках тӀабахийтар КПСС XXVI съезде социалистически культура дӀахо дегӀайоалаяре, художественни творчества проблемашта. КПСС XXVI съезде ше доклад еш Леонид Ильич Брежнева белгалдаьккхар: «Профессиональни хетараш дувцар литературни критикийи искусствоведийи гӀулакх да. Амма, хет сона, беррагача дешарашта, хьежарашта, ледувгӀарашта хеталуш да: советски искусстве керда талгӀа хьайвай аьнна. ТӀехьарча шерашка — цу тӀа а ерригача республикашка — кӀезига кьахиннаяц литературана а театра а, кинона, музыкана, живописа, скульптурана доагӀаш да».

Из кхета а деш, беррига СССР кино балхахой а санна, дегаш чӀоагӀа айденна а кхы а дикагӀа болх бе лаьрхӀа а ба вай республика киноста болхлой.

«ДегӀадаькхача халкъе духовни дӀадехарашка хьежжа хила езаш я киноискусство, — аьлар вовкъоста Л. И. Брежнева Советски кино 60 шу дузача дийнахьа кино белхахошка моарпиал доххийташ. — Из дувзаденна да дӀадехараш лякха хилярца киноискусства процессашта кӀоаргга критически анализ яриа, вай замага хьежжа йола произведенеш хьаяра тӀаерзаяь йола новаторски творчески решенеш лехарпа».

«Сийлахь-боккха Даймехка» яха киноэпопея хьаяь режиссерски группа кийчъяь яьннай йоккха а чоалхане а кинопрограмма. Цу киноцикло чуловца ха — тӀом сецачул тӀехьагӀара хьалхаре пятилетка 1946—1950 шераш. Цикла цӀи «Дерригвел а дезагӀа» аьнна я.

«Вайна дерригача хӀамал дезагӀа да машар чӀоагӀбари беррига низ боахам юхаметтаоттабара тӀабахийта йиза торо хилари». Уж мугӀараш дешаргда картинага хьожачо вун хьалхара кадраш экрана тӀа а ялалехьа.

ШоллагӀа эпиграф а я кинопрограмма тӀа. «ХӀалакдаьр юхаметта мишта оттаде деза» яхаш дувца Ӏилма доацаш дар, йокъ хинна дада доагадаь, дохадаь, лелхийта гӀирсаш юха хьал мишта де деза дувцаш доца учебникаш а дацар. Дерригa а духхьашха, дерригa а юххьанца дена юхахьаде дезар. «Уж дешаш да «Юхадийнадалар» яхача Л. И. Брежнева книжка тӀара доахадаь.

ДерригӀел совгӀа, йоккха моттиг дӀалоацаргья кинопрограмма тӀа шовзтнъалагӀа шераш чакхдовлача ханарча чоалханеча арахьарча политически проблемашца. Цу хана Малхбузехьа лаьттача ядерни психозеи хьаьрзяьйннача антисоветизмаи хьалашна массане я теркам тӀаозаш яр Советски Союза хьинаре машара тӀехьара политика.

Фильма тӀа болх бьча ханa пайда ийбаьб вай мехка машара инициативашта капиталистически дунено малагӀа жоп тийннад къаьгта хьахьоккаш йолча доазол дехьарча архиви материалех.

«Дерригвел дезагӀа» яхача цикла фильмаех цаӀ халкъа демократе мехкаш хьахилара, германски фашизми японски милитаризми йохаеча дакъа лаьцача Малхбовлен Европаи Азеи халкъаша сийлахь-йоккха котало яккхара хетадаь да.

Х. НАСУГАЕВ, кинофикацеи йолча НГӀАССР Госкомитета методкабинета директор.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Академика М. Д. Миллионщикова цӀерагӀча Къахьегама Цӏеча Байрахха ордени ледача Грозненски мехкдаьтта институто ДӀАХОЙТ

1981 шера лакхерча дешара заведенешка деша болхарашта лаьрхӀа кхаь бетта йола сайрийнара подготовительни курсаш хьеллаш хилар.

Производстве болх беш хьа а подготовительни курсашка ладугӀарашта хьехартда деша оттача хекарна дӀалуча экзамений программагӀа эрсий мотти литературеи, математика, физика, хими. Занятеш ю квалифицированни хьехархоша, деша дӀаоттача хана дӀателача экзаменашка абитуриенташа даьча тӀаладаташта дукхагӀа теркам тӀа а бохийташ.

Курсашка дӀаэц юкъера образовани йола нагархойи хӀаьта иштта иттлагӀча классашкеи технически училищашкеи дешаш бола дешархойи.

Деша дӀаоттара хьачудала леза документаш:

оттаяьча образецагӀа йола заявлени,

2 фотокарточка (3х4 размер йолаш),

деша вагӀарах доагӀа 11 сом дӀадаларех дола квитанци.

Деша вагӀарах дӀалуш дар дӀаэц моллагӀча бувзам отделене укх адресагӀа: 364066, г. Грозный, Госбанка Нохч-ГӀалгӀай республикански контора, Грозненски мехкдаьтта института расчетни счет № 14125.

Документаш дӀачуийлу 1 марта дена оршот дийнахьа, кхаьрача дийнахьа, пӀаьраска дийнахьа 17 сахьат даьлча дена 19 сахьат дадлалца дешара керлача корпусе № 4—07 йолча кабинете. Занятеш хургья кӀира дийнахь 18 сахьати 30 минути яьлча дена 21 сахьати 45 минути яллалца, шоатта дийнахьа — 16 сахьати 45 минути яьлча дена 20 сахьат даллалца.

Курсий адрес: 364092, г. Грозный, Орджоникидзе цӀерагӀа проспект, 100, мехкдаьтта институт, подготовительни курсаш.

Ца кхетар хатта йиш я телефонаца: 936-146, документаш дӀаэцача хана.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА

«Юбилейный» кинотеатра экрана тӀа хьахьокхаш да

«КӀАЛХАРА ЯККХА «КОНКОРД»

яха керда художественни фильм

Данеи Францеи цхьан даьккхад из фильм.

Сеансаш йолалу 9, 11.30, 14, 16.30, 19, 21 сахьат даьлча.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 МАРТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — «Мечта [illegible] турмалгчаш».
9.35 — «Парижа Ӏуйре» яха художественни фильм.
11.10 — Майо. «Дуне [illegible]» яхача балетайнара сюита.
11.30 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Уренгой [illegible]». Телевизиони документальни фильм.
15.40 — Лыжни спортах йола СССР кубок. Кхалнах. 5 км. Сыктывкарера передача.
16.05 — «Даима а ловза, хьаде а ха». Къоначa техникашта йола передача. Передача дӀахьу Советски Союза Турпала, СССР летчик-космонавта В. Д. Зудова.
16.50 — «Телестадион».
17.20 — «Орленок» яхача телестудие концертни зал. Передача дӀахьу музыкальни комментатора С. Виноградовас.
18.05 — Миллионий Ленински университет. «Керттерча [illegible]». Дунен халкъашта юкъера кхоххам шеабара тӀехьара КПСС [illegible]. Передача дӀахьу ТАСС политически обозревателя С. Ф. Кулика.
18.40 — Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Халкъа [illegible]».
19.15 — Съезда делегаташта дола. Московски [illegible] организацие Правлене хьалхарча секретара, филологически Ӏилмай доктора Ф. Ф. Кузнецова къамаьл.
19.45 — «Декабрь бетта [illegible] дий» яхача телевизиони художественни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — Спортивни программа. Перерыве — «Тахан дунен тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Вай семий бе».
8.35; 9.35 — В. И. Ленин, Л. Н. Толстой хьакъехьа. 9-гӀа класс.
9.05 — Ӏилман-популярни фильм.
10.05 — [illegible] меттала къамаьл де.
10.25; 11.25 — [illegible]. «[illegible]», [illegible] класс.
11.00 — ПТУ дешархошта. Астрономи. Планеташ.
12.05 — Студенташта - заочникашта. Лакхехьара математика. 2-гӀа курс.
13.20 — Ӏилмай коммунизм. ДегӀаеначa социализма хьалашка керда саг кхиар.
14.05 — Подготовительни отделеней ладугӀархошта. Математика.
14.35 — «Безам тӀаозача [illegible]» яха художественни фильм. ШоллагӀа сери.
17.35 — «Замахо» (гӀалгӀай меттала).
18.15 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла».
18.35 — «Парте дош-хьалхе [illegible]». Передаче дакъа лоацаш я КПСС XXVI съезда делегат М. С. Умхаджиева (нохчий меттала).
18.55 — Киножурнал.
19.05 — Художник я ха а. «ХӀинзарча хинарча наьха къаьгта дола сурт-сибат хьахоколе».
19.35 — Советски Цӏеча Эскара историехера. Ӏилман - популярни фильм.
19.45 — «Вай — интернационалисташ» (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса [illegible] хийла шун, бераш!»
20.15 — Езача атлетиках йола дунен халкъашта юкъера яхь. Львовера передача.
21.00 — СССР Пачхьалкхен академически симфонически оркестра концерт.
21.40 — «ЦӀе ревниве» яха художественни фильм (Венгри).

20 МАРТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — «Декабрь беттанцьара шун дий» яха телевизиони художественни фильм.
10.20 — «ДӀаргатуцдам — [illegible]».
11.25 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Юртарь балха [illegible]». Кинопрограмма.
15.20 — Лыжни спортах йола СССР кубок. Маганах. 15 км. Сыктывкарера передача.
16.05 — «Московски комсомола гӀулакхаш».
16.35 — Тунис шийн лоӀаме кхиар дӀахайкадаь 25 шу дизарга. Туниса халкъара къамаи ансамбля концерт.
17.15 — КПСС XXVI съезда сецамаш кхоачашдергда. «ХӀе Октябрь» яхача Волгоградски завода металлургий къахьегам.
17.30 — Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «БӀаьстанара суртащ». Кинозарисовка.
19.05 — Съезда делегаташта дола. СССР Пачхьалкхен совгӀата лауреата города Москва Керттерча архитектурно - планировочни управлене начальника, РСФСР заслуженни архитектора Г. В. Макаревича къамаьл.
19.15 — «Проводник кхалар» яхача телевизиони художественни фильма премьера. (Франци).
21.00 — «Ха».
21.35 — «Шербе гӀо». Эстрадни программа. Перерыве (22.15) — «Тахан дунен тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Эрсий къамаьл».
8.35; 9.35 — Географи. 8-гӀа класс. Прибалтийски экономически район.
9.05 — Куприниксер[illegible] творчество. ШоллагӀа передача.
10.05 — Ингалски мотт.
10.35; 11.35 — М. В. Исаковский. «Ленинах йола уйла», 6-гӀа класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Электромагнитни индукци.
12.05 — Студенташта-заочникашта. Лакхехьара математика. 1-гӀа курс.
13.20 — Советски боахам. Советски общества политически система дӀахо дегӀаяра хьакъехьа КПСС XXVI съезда.
14.05 — Подготовительни отделеней ладугӀархошта. Физика. Ампера закон.
14.40 — Томски мехкдаьттахой хьалхалатта опыт. Ӏилман - популярни фильм.
15.00 — Спортивни передача. Бокс. «Кагирхошта юкъера йоалагӀъяр санна йола яхье».
17.00 — Дешархошта. Кинопрограмма.
17.45 — «Ккашкара баланаш ла яхара дикал йолаш дӀахьо».
18.00 — Ӏилман - популярни фильм.
18.10 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла».
18.30 — «Ӏазам лорале» (нохчий меттала).
19.00 — «Хьа горизонташ».
19.30 — «Бале товарий дикала тохкам бар». Ӏилман-популярни фильм.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш».
20.15 — Езача атлетикаx йола дунен халкъашта юкъера яхь. Львовера передача.
21.00 — И. Брамс. Концерт кхоачашду РСФСР заслуженни артиста Спиваковс а РСФСР халкъа артиста Л. Китаенкос хьалхале волча Московски пачхьалкхен филармоне академически симфонически оркестро а.
21.40 — «Со а са доадахой а» яха телевизиони художественни фильм.

Хоаттам

Тахан республике гӀоллен Грознев кӀезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк доаллаш, малхбузехьара секунде 0 — 5 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 12 — 17, Грозне 15 — 17 градус йоахал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк доаллаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 2 — 7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсанъ —1 +4, дийнахьа +8 +13 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаьшоа — 9-24-07; корректорсие — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

ОФ02156. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1166.